

UNIVERSITATEA
DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
„VICTOR BABEȘ” DIN TIMIȘOARA

Göksel Altınışik

AMPRENTA PE SPAȚIUL GOL

Medicină narativă: 10 povestiri

BELETRISTICĂ

Editura „Victor Babeș”
Timișoara, 2023

Editura „Victor Babeș”

Piața Eftimie Murgu nr. 2, cam. 316, 300041 Timișoara

Tel./Fax 0256 495 210

e-mail: evb@umft.ro

www.umft.ro/editura

Director general: Prof. univ. emerit dr. Dan V. Poenaru

Colecția: BELETRISTICĂ

Coordonatori colecție: Prof. univ. dr. Octavian Marius Crețu

Prof. univ. dr. Sorin Eugen Boia

© 2023

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate.

Reproducerea parțială sau integrală a textului, pe orice suport, fără acordul scris al autorilor este interzisă și se va sancționa conform legilor în vigoare.

ISBN 978-606-786-355-0

Traducere: Gabriela-Mariana Luca

Ilustrația copertei: Slobodan Dan Paich

C-CLASC – Centrul de Cercetare Lingvistică Aplicată și Studii Culturale Comparate

CUPRINS

PROLOG: Göksel Altınışık.....	4
CUVÂNTUL EDITORULUI: Gabriela-Mariana Luca.....	8
1. ATÂTA TIMP CÂT INIMILE NOASTRE CONTINUĂ SĂ BATĂ	12
2. AMPRENTE PE SPAȚIUL GOL.....	23
3. BATISTA ROȘIE DIN BUMBAC	67
4. SENSUL VIEȚII	81
5. AȘ VREA SĂ MOR ÎN PATUL MEU	95
6. LECȚIA DIN SPATELE SUCCESULUI.....	102
7. REFLECȚII	113
8. A DONA SAU A IERTA	128
9. ÎN ULTIMUL MOMENT	148
10. ZIUA ABSOLVIRII	158
CUVÂNT DE ÎNCHEIERE: Göksel Altınışık.....	169

PROLOG

Unii dintre pacienții mei îmi rămân în minte ani la rând.

În primul rând, pentru poveștile lor. Le-am păstrat memoria vie istorisindu-le mai departe elevilor mei, asistenților, colegilor și prietenilor mei.

Cuprinderea lor într-o carte a fost un proiect în care am crezut sincer. Am așteptat cu mare nerăbdare momentul în care să-i dau viață. Odată deschisă această cutie a amintirilor, poveștile lor au năvălit în mine și ele s-au spus aproape singure, iar și iar.

Niciuna dintre ele nu a dat înapoi când m-am plâns de lipsă de timp. Într-un fel sau altul, s-au asigurat că le voi așterne pe hârtie, indiferent de circumstanțe. Poate pentru că le-am povestit de atâtea și atâtea ori înainte, le-am scris de parcă ar fi adresate unei audiențe, unui public spectator, nu cititorilor.

Le-am șlefuit un pic literar, dar nu m-am îndepărtat de realitate.

Nu am păstrat numele reale, dar personajele construite de mine vor putea fi ușor recunoscute de cei care le-au inspirat. Tocmai pentru că nu am vrut să dezamăgesc pe nimeni.

Cei pe care i-am contactat pentru a-mi confirma fidelitatea povestirii au adus multe lămuriri pentru secvențele estompate în memoria mea.

În întâlnirile mele cu pacienții și familiile lor, am trăit de fiecare dată un schimb prețios, pregătit să se înșiruie, oricând, într-o nouă carte.

Poveștile din fața dumneavoastră m-au ajutat să-mi ordonez perspectiva asupra vieții și a morții, m-au ajutat să-mi înțeleg pacienții, să înțeleg omul și omenescul său. Cred că și dumneavoastră, cititorii, veți simți influența majoră pe care au avut-o asupra mea.

Sunt, de fapt, mesaje transmise de viața însăși. Cu mici excepții ce poartă unele artificii literare, toate întâmplările sunt reale.

În plus, față de versiunea în limba turcă a cărții, am adăugat aici două povestiri.

Vreau să cred că povestirile mele, inspirate din cazurile medicale de care m-am ocupat personal, vor fi un dar pentru cei care știu cum să le primească, că le va împlini clipa în care au decis să le accepte în viața lor.

De-a lungul timpului, am împărtășit cu studenții mei această carte. Am discutat cu ei întâmplările, mesajul, utilitatea ei. Dar, mai ales, ne-am sprijinit pe ea pentru a consolida comunicarea dintre medic și pacient.

Verificând eficiența ei formatoare, am decis să o împart cu studenți mediciști din cât mai multe țări.

Prin atingerea sa magică în viața mea și în rolul meu în comunitate, Slobodan Dan Paich a propus publicarea cărții în limba engleză. A fost foarte entuziasmat de această încercare, considerând-o semnificativă pentru colaborările noastre viitoare. Din nefericire, a decedat curând după ce ne-am fixat aceste planuri. Simt că trebuie să fac astfel încât toate visurile legate de acest proiect să devină realitate.

Odihnește-te în pace, înțeleptul meu ghid!

Și coperta are o poveste

Imaginea de pe coperta cărții este desenată de Slobodan Dan Paich. El a numit acest desen „Știa cum să-și ajute comunitatea”. Mi-a trimis această lucrare prețioasă în data de 18 august 2022.

Iată și micul nostru schimb de replici:

G: Dar dacă uneori se simte obosită?

S: Atunci este **Om**.

Göksel Altınışik

CUVÂNTUL EDITORULUI

Întâlnirea cu doamna doctor Göksel Altınışik este, cu siguranță, o întâlnire de destin. Cum auzim, adesea, în descrierea unor astfel situații, cuvintele: „pare că se știu de când e lumea și pământul” zugrăvesc propria noastră poveste.

S-a întâmplat ca un fel de predare a ștafetei între coechipieri de cursă lungă.

Preocupările comune pentru medicină narativă, pentru introspecție dincolo de șabloane și de canoane, ne aduseseră împreună, în aceleași evenimente culturale, prin colaboratorul nostru comun, profesorul Slobodan Dan Paich. După primul nostru workshop, am continuat să lucrăm împreună ca și cum am fi avut de dus la bun sfârșit ceva început înainte de a ne fi cunoscut.

Anul trecut, în 2022, pierdeam un prieten și un mentor, în persoana profesorului Paich, într-un moment

de mare vulnerabilitate. Tocmai traversasem o problemă complicată de sănătate, noua mea realitate se restructura, iar o veste proastă nu făcea decât să îngroașe ceața din jurul meu. Acela a fost momentul în care Göksel Altınışik mi-a spus: „Aș vrea să pot fi un om la fel de generos precum profesorul. Să împart cât mai mult din ceea ce știu. Noi două suntem la fel. Îi iubim pe oameni. Aș vrea să avem un proiect comun.”

Am început prin a schimba impresii asupra lucrărilor noastre și gânduri profesionale în scris și am continuat prin a ne întâlni în sesiuni online, înlănțuind cu entuziasm idei într-un domeniu prea puțin cunoscut în școlile medicale din Est.

Am citit prima povestire. Göksel avea manuscrisul și în limba engleză. Am citit-o pe a doua în aceeași săptămână. Erau unele situații de viață pe care și eu le întâlnisem. Le-am înțeles emoția, adevărul, ritmul. Despre unele scrisesem și eu. Desigur, în felul meu. Era o prezență în textele acelea pe care o simțeam și voiam, la rândul meu, să o fac vizibilă.

Începuse să se ridice ceața, să-mi recuperez forța de a fi din nou parte din alte povești. Așa am început lucrul pe textul ei, *căutând, dar și găsind amprente pe spațiile goale*, prezente în viețile noastre, ale tuturor.

Göksel Altınışik este medic și scriitor. Dar, mai presus de orice, Göksel Altınışik este un om de o calitate înaltă. Are informație, experiență și sensibilitate. Este o șansă să întâlnești astfel de oameni și, dacă aceștia se întâmplă să-ți devină prieteni, atunci ești un om binecuvântat.

Aveți în față o carte deosebită. Este o mare onoare pentru mine să o dau mai departe în mâinile dumneavoastră cu aceeași emoție cu care am primit-o.

Fiecare dintre noi poate ajunge, desigur, fără voie, pacient. Fiecare dintre noi are pe cineva drag, are o poveste de viață. Sunt antropolog, mereu în miezul a ceea ce este omenesc. Știu cât înseamnă un buchet de mireasă în visul unei fete, dificultățile cuiva care se străduiește să răzbată dincolo de condiția sa inițială, cât înseamnă lacrima unei mame și dorința unui tată de a-și vedea

copiii la casa lor. Știu că fiecare zi este un dar și că suntem datori să sărbătorim viața în oricare din formele ei.

Lucrez și eu cu studenți mediciști. Le vorbesc despre oameni și despre respect. Despre demnitate și despre căutări. Viața este mai presus decât orice manual și decât orice protocol.

A fi în slujba vieții cu tot omenescul din tine este o profesie de credință.

Cartea doamnei profesor Altınışık Ergur este despre toate acestea. Este o carte despre oameni care onorează viața și despre arta medicală.

Este o carte pentru tinerii viitori profesioniști, conștienți că drumul lor este o poveste fără sfârșit, plină de capcane și presărată cu victorii.

O zi nouă este, de fiecare dată, și o mare victorie.

Mulțumim, Göksel Altınışık, pentru că, dându-ne din experiența și emoția personală, ne-ați făcut ziua mai bună!

Gabriela-Mariana Luca

1. ATÂTA TIMP CÂT INIMILE NOASTRE CONTINUĂ SĂ BATĂ

*Mulți nu-și pot rupe propriile lanțuri,
dar îi pot elibera pe ceilalți.*

Nietzsche

Sunt medic.

După cum cred cei mai mulți dintre semeni,
sarcina mea ar fi să decid asupra vieții și a morții.

Nu este deloc adevărat.

Dacă dețin controlul, ar trebui să mă simt
puternică, nu-i așa? Da, cu siguranță, sunt astfel de
momente. Și totuși, lucrurile nu stau întotdeauna astfel.

Poate părea surprinzător, dar uneori mă simt
tensionată și chiar puțin speriată.

Atinsă de un real sentiment de neputință...

Sunt și oameni care ne privesc ca pe niște eroi.

Știu că am pacienți care gândesc astfel. Oh, mai ales atunci când obținem rezultate miraculoase. Încrederea în medic este importantă, iar construirea acestei încrederi este o artă în sine. Este, de fapt, ceea ce mă atrage cu adevărat în profesia mea: arta. Eticheta de erou mă sperie de-a dreptul. Nu o vreau. De ce și pentru cine aș fi un erou? Lucrez cu dăruire, îmi văd de treabă și îndeplinesc cerințele locului meu de muncă. Îndeplinesc ceea ce m-a învățat Hipocrate: „în primul rând, să nu faci rău!”.

Am făcut din acest îndemn principiul meu de bază. Și am pus alături și partea care cere „să faci bine bolnavului”.

Mereu le spun pacienților mei: „dacă aș fi în locul tău, asta aș face”.

Niciodată nu am sugerat și nici nu voi sugera pacienților mei nimic din ceea ce nu aș alege și pentru mine. Atât și nimic mai mult.

În timp ce eu mă străduiesc să le ofer cele mai bune servicii medicale pe care le pot eu oferi, ei îmi

dăruiesc profunde lecții de viață. Mă ajută să îmi pun întrebări despre lumea mea interioară și, adesea, mă ajută să aspir la ceva mai bun.

În fiecare zi există posibilitatea ca un pacient să-mi modifice felul în care văd viața și moartea.

Iată o astfel de poveste. Aș vrea s-o împărtășesc cu voi. Să trageți voi învățămintele.

*

Nu știu cum de s-a întâmplat că toate sarcinile pe care trebuia să le îndeplinesc în dimineața aceea au fost anulate. Pacienții programați nu s-au prezentat, întâlnirea pentru care mă pregătisem a fost amânată cu o săptămână și, colac peste pupăză, apăruseră și probleme cu calculatorul. Pe când îmi spuneam în gând: „hm, nu s-au mai întâmplat atâtea rele la un loc, pe aici, de mult timp”, mi-a sunat telefonul. Era unul dintre colegi. Îmi spunea îngrijorat că apăruse o problemă la un pacient programat pentru o intervenție chirurgicală, iar chirurgul mă invita în sala de operație să văd cazul. M-am pregătit în grabă

fără să am nici cea mai mică idee despre ce avea să se întâmple. Problema nu era complicată și am rezolvat-o rapid, dar am cerut permisiunea colegului meu care urma să efectueze operația să rămân.

Doream să asist la o intervenție chirurgicală de rezecție pulmonară de mult timp, dar nu reușisem să gădesc niciodată momentul potrivit. Chiar eu fusesem cea care trimisese pe unii dintre pacienți către serviciul de chirurgie, insistând asupra necesității intervenției.

Teoria trebuie să fie tot timpul însoțită de practică. Doar așa înțelegi și poți da cunoaștere mai departe.

Fără a intra în prea multe detalii, dar păstrându-mi curiozitatea intactă, mi-am concentrat toată atenția pe procedura care se desfășura sub ochii mei. Platforma pe care mă aflam era mai înaltă decât masa chirurgicală. De acolo puteam vedea bine întreaga echipă și cam tot ce făcea aceasta.

Pacientul, înfășurat într-un câmp operator verde, nu mai arăta ca o persoană, ca un întreg. Arăta mai degrabă ca o structură biologică, alcătuită din carne, oase și mult sânge.

Știam că plămânul stâng al pacientului urma să fie îndepărtat chiar în timpul acelei intervenții; doar eu o recomandasem. Cu toate că aveam o idee generală despre modul în care urma să decurgă procedura, imaginea la care eram martoră nu-mi trecuse vreodată prin cap.

După îndepărtarea întregului plămân stâng, în mijlocul cearșafurilor verzi se căscase un gol imens. Chiar la marginea acelu abis se afla inima.

Locul a fost irigat cu apă sterilă. Apoi apa a fost aspirată.

Inima era acolo și continua să bată, ignorând tot ce se petrecea în jurul ei.

În ciuda a tot și a toate. Ori poate că tocmai datorită a ceea ce se întâmpla.

Nu am spus nimic. Nu puteam împărtăși cu nimeni acest gând al meu.

Îmi repetam întruna: „tot ceea ce contează este faptul că inima bate. Atâta vreme cât bate, nimic altceva nu mai contează. Doar bătăile inimii”.

Toată după-amiaza am fost foarte tulburată. Neliniștită e prea puțin spus. Indiferent ce făceam, cât de repede mă mișcam, eram în urma bățăilor proprii mele inimi, mult prea accelerate. M-am gândit o clipă să pornesc în căutarea cuiva cu care să împărtășesc ceea ce văzusem și, mai ales, revelația mea. Dar nu oricui, ci cuiva care să înțeleagă bine valoarea destăinuirii mele. Și, surprinzător, ca un răspuns la gândul meu, un prieten pe care nu-l văzusem de ceva vreme alesese să mă sune chiar atunci. Mi-a spus că se afla în apropierea spitalului, că se gândise adesea la mine și că i-ar face mare plăcere să ne vedem, dacă aș fi avut și eu un pic de timp. „Desigur, aici sunt. Vino imediat!” aproape că am strigat eu.

Reîntâlnirea a deschis unul din acele momente care pot deveni clipe perfecte. Stăteam față în față. Parcă aliniați la start. Eu de-abia așteptam să intru în subiect, dar el a fost cel care a deschis vorba, spunându-mi destul de brusc că avusese și zile mai bune, că acum lucrurile deveniseră cam complicate pentru el și că simțea nevoia să se descarce, să vorbească cu cineva care putea pricepe exact situația.

Buzele mele erau tot mai neliniștite. Simțeam cum vor lăsa să scape cuvintele: „Vreau să-ți povestesc ceva extraordinar. Mă auzi? Extraordinar!”

Dar, de fapt, eu am fost cea care a ascultat. El era atât de absorbit de nefericirea lui!

Am simțit că e mai bine să-l las să vorbească. Și a făcut-o din plin.

La un moment dat, în timpul discuției noastre, m-am trezit spunând: „Aceste lucruri nu merită să-ți distrugi viața”. Recunosc acum, mare greșeală din partea mea! Prietenul meu avea nevoie de înțelegere, de validare și de respect pentru durerea lui. Iar eu gândeam mai departe la ale mele.

Credeam că am la îndemână o soluție miraculoasă și că eu trebuia doar să mă rezum la: „Pe măsură ce inima continuă să bată, nimic nu contează!” El ar fi înțeles imediat și totul s-ar fi văzut într-o nouă lumină.

M-am înșelat. Privirea lui ușor rănită, în mare parte goală, m-a readus acolo, în fața lui. Poate felul în care acordam sprijin nu era unul corect. A fi acolo, a-l

înțelege profund pe celălalt sunt elementele care compun rezerva de empatie de accesat în momentele cheie.

Am încercat să-mi repar greșeala. De data aceasta, am spus: „Înțeleg nu doar că situația te-a zguduit într-atât, ci și cum”. Nu am spus nimic altceva. Mi-am dat seama că ceea ce se aștepta de la mine nu era o părere, ci ascultare. A preferat să se retragă în sine și să continue conversația, cumva, din interior, dacă mă înțelegeți.

Eu însămi am pornit o discuție cu mine. El era tot mai departe de ceea ce voiam eu să-i spun. Părea total nepregătit să mă asculte.

Dar eu, oare eu eram pregătită pentru a accepta povestea lui?

Fac medicină de mulți ani. Am văzut multă suferință și multe transformări și tot ceea ce am făcut a fost din dragoste și respect pentru viață. Sunt eu pregătită cu adevărat să ajut așa cum îmi doresc?

De ce tocmai acum vedeam lucrurile diferit? Doar pentru că am asistat la o intervenție chirurgicală, viața mea urma să se schimbe definitiv?

Nu era chiar așa de simplu. Poate că adunasem ceva mai multă experiență și lecția inimii văzută, la propriu, bătând, unică în felul ei, era un corolar a tot ceea ce trăisem până atunci.

Deodată, m-am simțit foarte norocoasă.

De acum înainte, indiferent de ce mi se va întâmpla, atâta timp cât inima mea va continua să bată, eu va trebui doar să respir profund, calm și cu încrederea că voi putea depăși orice obstacol.

Am decis să împărtășesc această decizie a mea în multe alte conversații mai mult sau mai puțin private. Când eu am pus punct dialogului meu interior, am observat că același lucru îl făcuse și prietenul meu cu vorbele sale. Nu le-a mai permis să iasă. Tăcea. Tăcea solemn și am început să ne privim cu înțelegere. Ne-am luat rămas bun din priviri. În sinea mea, îmi doream mult să vină momentul în care să-l găsesc pregătit să mă asculte și el pe mine. Cât mai curând cu putință!

Pentru prima oară în viața mea profesională, am plecat de la cabinet fără să-mi consult agenda pentru a doua zi.

Fusese o zi obositoare, cu prea multe evenimente. Voiam să las totul în urmă, dar în loc să mă îndrept spre ieșire, m-am trezit îndreptându-mă către secția de terapie intensivă. Am înțeles ce planifica subconștientul meu pentru mine. Voia să-l văd pe pacientul de dimineață. Nu m-am împotrivit.

Printre cei câțiva pacienți din secția de terapie intensivă, l-am recunoscut imediat. Stătea întins în ultimul pat din șir, epuizat, dar cu ochii larg deschiși. M-am apropiat de el.

M-a privit.

L-am privit în ochi, curioasă de ce voi putea descoperi în ei. Și am văzut doar o imensă oboseală.

L-am luat mâna. Am strâns-o ușor, ca și cum i-aș fi răspuns așteptării de a fi ținută. Am început să vorbesc prin a-i spune: „Să te faci bine cât mai curând!”

A zâmbit ușor.

Am continuat să vorbesc: „Dimineață, am fost în sala de operații. Totul a decurs exact cum am discutat la consultație. Ai o inimă foarte puternică. Ai încredere în ea

și apreciază-i valoarea!” De data aceasta, i-am reținut mâna. Zâmbetul de pe fața lui s-a luminat puțin, sau cel puțin așa mi s-a părut mie. Nu avea puterea să vorbească.

Pe măsură ce mă îndepărtam, eram tot mai ușurată. Am spus din mers: „Odihnește-te acum! Când te vei simți mai bine, vom discuta despre ceea ce urmează să facem”.

Cunoașterea, pe care o dobândisem în timpul lecției oferite prin el și care păruse mai devreme că pălește încetișor, își găsisese locul cel mai potrivit.

Inima lui bătea și, de acum încolo, avea să o sprijine și pe a mea.

2. AMPRENTE PE SPAȚIUL GOL

Îmi venise o pacientă tânără.

Abia împlinise optsprezece ani. Era zveltă, cu ten deschis, păr blond întunecat, doar ușor plinuță, cu obrajii îmbujorați. Și avea ochi albaștri.

Privirea-i mi-a rămas adânc în memorie. Poziția corpului, a capului ei, căutătura ușor ferită din când în când...

Îmi amintesc acea zi ca și cum ar fi fost ieri. Și totuși, au trecut nouă ani.

Cum puteam eu să știu dinainte că pacientul care intrase în cabinetul meu, la scurt timp după ce îi cerusem asistentei să-l invite înăuntru pe următorul, avea să-mi schimbe viața?

Nu am putut spune din prima clipă care dintre cei doi tineri, atât de asemănători, ce-mi pășiseră pragul, să fi fost pacientul.

Ambii păreau sănătoși. În jurul lor se țesea aura unei iubiri timide. Iar timiditatea asta a lor, împărtășită, chiar era tulburătoare.

Percep fiecare persoană pe care o întâlnesc ca parte dintr-o observație, ori o povestire dintr-un experiment, o experiență trăită de mine însămi. De data aceasta, aveam de a face cu ceva ce le cuprindea pe toate deodată.

Abia mai târziu am realizat asta.

*

Locuia cu familia ei într-unul dintre cele mai îndepărtate sate din aria orașului în care lucram. Fusese diagnosticată recent cu o boală rară la un alt spital universitar și avea nevoie de ajutor din pricina dificultăților de respirație. I se spusese că boala ei era ceva rar, dar nu i se dăduseră detalii. Venise să mă roage să-i preiau cazul. A fost vizibil ușurată când i-am spus că sunt de acord să mă ocup de ea.

Într-adevăr, era o boală foarte rară. Opțiunile limitate de tratament și speranța de viață redusă făceau situația dificilă chiar de la început. Să-i vorbesc unei fete de optsprezece ani în astfel de împrejurări mi s-a părut cu adevărat dificil. Se spune că, în practica medicală, emoțiile ar trebui să fie lăsate deoparte.

Înăbuș mereu stratul de emoție care m-ar împiedica să-mi fac corect munca, dar aceasta nu mă poate opri din a simți ceea ce simt. Anii de experiență mă ajută mereu să-mi găsesc echilibrul.

Mă apropii de fiecare pacient pentru care pot anticipa momente dificile în viitor cu dorința sinceră de a-l ajuta să le depășească cât mai blând, cât mai puțin stresant.

Cu aceste gânduri în minte, mi-am înfruntat tristețea pe care am simțit-o pentru tânăra mea pacientă. Din fericire, starea ei de sănătate, aparent excelentă, m-a ajutat să înlătur pesimismul care-mi dădea târcoale.

Cei doi formau un cuplu. Am crezut că mă aflu în fața uneia dintre acele povești de iubire absolute. Privirile lor, timide de altfel, străluceau când se intersectau.

Mi-am spus în gând că o astfel de dragoste îmi va face munca mai ușoară.

Cât de mult greșeam!

Am examinat cu atenție testele anterioare și am completat fișele detaliate pentru noi examene medicale. Am vorbit despre opțiunile de tratament menționate în cărțile de referință și despre cele mai recente articole legate de această boală. Le-am explicat că există mai multe medicamente considerate benefice, că acestea se folosesc secvențial, prin adăugarea unuia nou dacă cel administrat anterior nu se dovedise a fi suficient.

De fapt, nu exista o soluție de vindecare definitivă. Am socotit inutil să vorbim atunci despre așa ceva. La vremea aceea, în țara noastră, doar unul dintre medicamente era disponibil pe piață. Și acela, doar pentru o perioadă scurtă de timp. Aveam un start, aveam de unde să începem. Nu știam dacă vom avea și un răspuns la tratament, dar puteam porni.

Principiul pe care mi-am construit explicația, „a fi realist fără a distruge speranța”, este cel care mă

călăuzește atunci când trebuie să dau vești proaste pacienților și rudelor lor.

Le-am spus, deci, că le voi oferi un tratament și că evaluarea răspunsului se va putea face doar câteva luni mai târziu. Mi-am exprimat încrederea în eficacitatea medicației și am menționat că avem nevoie și de încrederea ei pentru un rezultat bun.

La momentul primei noastre întâlniri aveam cunoștințe generale despre afecțiunea ei. Pe măsură ce o studiam, veneam, la rândul meu, cu noi detalii. Aveam timp înaintea noastră, nu știam exact cât, dar exista un segment cert pe care să ne sprijinim.

Am pregătit formularele necesare pentru a primi medicamentul. A revenit pentru rețetă după ce documentele au fost gata.

La fel ca și prima dată, era însoțită de prietenul ei. Au intrat în cabinet îmbujorați și timizi. Tot ca prima oară. Nu și-au ridicat privirile din pământ.

Ea a răspuns tuturor întrebărilor mele, rând pe rând, doar cu un singur cuvânt.

Era foarte important să stabilim o conexiune, mai ales că aveam un drum greu de făcut împreună.

Fiecare răspuns, atât de scurt, mai ridica o barieră între noi.

Vedeam cum se îngroașă zidul. A-l străpunge era, în întregime, responsabilitatea mea.

„Nu pot să ajung la tine. Dacă aflu motivul, te pot ajuta mai ușor”, am adus discret vorba.

„Știi bine care mi-e locul când stau față în față cu persoane superioare. Am fost învățată cum să mă comport.”

Răspunsul ei mi-a pălmuit sufletul. Am rămas tăcută pentru o vreme. Nu mă așteptasem la așa ceva. Mă gândeam la ce aș putea eu spune pentru a depăși această identificare eronată, exprimată atât de brutal.

Am început prin a-mi exprima tristețea față de percepția și complexul ei de inferioritate. Am explicat că nu sunt absolut deloc de acord cu ce spusese. În același timp, îmi spuneam mie însămi: „Mă bucur că am întrebat, altfel nici nu mi-ar fi trecut prin cap una ca asta.”

Acum îmi trebuia ceva extrem de convingător pentru a-i șterge din minte lucruri care se înșurubaseră acolo ani la rând.

„Un zâmbet sincer afișat pe față, fără prea multe cuvinte. Atât.” Am continuat eu să-mi dau sfaturi.

Vocea mea trebuia să fie, deopotrivă, și blândă, și fermă.

„Nici eu, nici nimeni altcineva nu-ți poate fi superior. Dacă este vorba despre boala ta, sigur, am mai multă cunoaștere pentru că, prin profesie, am primit mai multă informație. Dar sunt convinsă că sunt multe alte lucruri la care mă întreci. Valoarea unui om crește odată cu experiențele de viață acumulate.” Apoi am tăcut.

Nu pot spune că totul s-a așezat în matcă după ce am spus aceste cuvinte, dar, cu siguranță, au fost un punct de cotitură în relația noastră medic-pacient.

Mai târziu, a venit să mă vadă, uneori singură, alteori cu prietenul ei. Ușurarea dispneei prin medicație ne-a dat tuturor speranță.

Tinerii au început să facă pregătiri de nuntă. Doi oameni frumoși care au crescut în același sat, care se

știa din copilărie și care aleseseră să-și petreacă restul vieții împreună.

Venise momentul să le spun că nu vor putea avea copii. Le-am explicat riscurile majore asociate sarcinii și nașterii.

Hotărârea lor de a-și păstra iubirea neștirbită, de a nu renunța unul la celălalt, de a accepta situația m-au emoționat profund. Împărțeam cu ei fericirea.

Pe măsură ce timpul trecea, și legătura noastră devenea mai puternică. Simțeam că pacienta mea ține tot mai mult la mine.

Ca toți pacienții mei, și ea îmi era foarte dragă.

La fiecare întâlnire, le acordam tuturor toată atenția mea. Îi ascultam, le răspundeam la întrebări încurajându-i cu mult optimism, dar mereu cu realism. Și tot așa, cu fiecare pacient. Treceam apoi la următorul și o luam de la capăt, uitând de cel dinainte. Prin „uitare” vreau să spun că durerea, îngrijorarea, bucuria pe care le simțeam pentru fiecare nu le luam după mine la întâlnirea cu alți pacienți. E o replică într-un film care redă cel

mai bine acest lucru: „Nu e vorba despre a uita, ci despre a nu-și mai aminti.”

Era metoda mea de a separa lumile și de a le proteja pe una față de cealaltă.

A fost și nunta. Tratamentul continua. Din când în când, apăreau severe crize de respirație, dar viața de zi cu zi mergea mai departe. Ea era fericită.

Entuziasmul vârstei lor și iubirea mi-au făcut și mie munca mai ușoară. Eram tot mai apropiați. Pe lângă interpretarea rezultatelor examinărilor și testelor, aveam și scurte conversații despre viața lor. Îmi povestea despre familie, despre mama ei, care îi crescuse cu mare greutate pe cei trei copii. Îi părea rău că nu-și terminase studiile. Își făcea planuri să se apuce din nou de carte.

„Este dificil”, spunea ea, „dar nu imposibil”. Se simțea mai puternică decât mama și credea din toată inima că ar putea avea o viață mai fericită. Ea nu era singură, îl avea alături pe partenerul ei.

Încă era supărată pe tata. Odată, îmi spusese că tata avea probleme cu băutura. Dar nu a mai adus vorba apoi.

Avea doi frați mai mici, un frate și o soră. Cea mai mică era sora. O durea faptul că o fetiță așa de drăgălașă era expusă atâtor nevoi și își proiecta toată afecțiunea maternă asupra surioarei, încercând să-i ofere tot ceea ce și-ar fi dorit pentru propriul copil, dacă ar fi fost să-l aibă.

De-a lungul anilor noștri de tratament, mi s-a părut cel puțin ciudat faptul că, niciodată, cineva din familia ei nu o însoțise. Nu întâlнисem pe nimeni. Este adevărat că trăiau într-un sat îndepărtat. Probabil, și ei se luptau cu propriile vieți. Nici până astăzi nu am aflat adevăratul motiv pentru care venea mereu singură la cabinet. Poate că a fost alegerea ei. O fi vrut să înfrunte singură toată povestea. La un moment dat, nici soțul nu mai venea cu ea.

Odată luna de miere topită rapid, a apărut, într-o zi, la controlul medical, total lipsită de vlagă. Îmi amintesc că îmi doream cu ardoare să știu ce a putut conduce la prăbușirea asta a ei. Boala era sub control. Ce putea fi?

Susținută de întrebările mele pline de îngrijorare, ea a început să-și descarce sufletul.

Căsnicia ei se încheiase. Soacra ei făcuse o dramă din faptul că nu vor putea avea copii. Bărbatul ei nu putuse rezista presiunilor mamei lui. Pe scurt, s-au despărțit.

Nu știam ce să spun. Atât de frumos îi lua apărarea soțului. Că și el depindea de ai lui. Că nu putea să treacă peste voia lor. Dar dezamăgirea din vocea ei nu putea fi ascunsă.

Toată puterea ei se scurgea. Cu fiecare cuvânt. Bine, toții aliații ei dăduseră bir cu fugiții, dar noi nu aveam să abandonăm războiul. Tot încercam să o conving că, împreună, vom lupta până la capăt. Cuvintele mele nu păreau să ajungă la ea. Tristețea ei era tot acolo. A plecat din cabinet la fel cum venise.

La următoarea vizită, am constatat că problemele respiratorii se înrăutățiseră. Trebuia să adaug un al doilea medicament. Nu-l putea primi gratuit, iar ea nu-și permitea să-l plătească. Trebuia să găsesc o soluție. Întâmplarea făcea să fie vorba tocmai despre celebra „pilulă albastră”, folosită în tratarea disfuncției erectile, recent devenită o sursă de speranță și în tratamentul bolii ei.

Căutările mele m-au condus către un oficial de rang înalt din compania producătoare. Era un fost prieten din liceu. Cu sprijinul său, am primit medicamentul. Astfel, ea a putut beneficia de un tratament susținut. Mici îmbunătățiri ale funcțiilor respiratorii au apărut la scurt timp. Nu erau semnificative, dar suficiente pentru a o menține în viață.

Am înțeles, însă, că are nevoie de mai mult decât o biată pastilă ca să se salveze.

Atunci i-am recomandat cea mai bună medicină alternativă pe care o știam eu.

„Scrie!” am spus. „Pune pe hârtie ceea ce te macină pe dinăuntru!” I-am mai spus că dacă le va lăsa să iasă din mintea ei și le va putea atinge, ar putea să o doară mai puțin sufletul.

Era vorba despre propriul meu instrument de vindecare. Îl folosisem pentru mine de-a lungul vieții și funcționase. Putea funcționa și pentru ea.

Sugestia mea nu părea să-i fi captat interesul. „Ca alternativă”, am spus, „poți începe prin a te implica în

ceva care te va ține ocupată, în ceva ce ai fi vrut să faci, dar ai amânat. Descoperă singură care este acel lucru". Încercam să o conving să se agațe de viață.

Astfel, putea găsi un sens pentru fiecare zi care se scurgea. Un sens potrivit pentru ea.

Speram ca aceasta să-i poată prelungi viața. Mai mult decât atât! Cât ar fi fost să fie timpul rămas, merita trăit din plin.

Nu mult după aceea, a revenit la spital cu un zâmbet imens pe față. Aștepta cu nerăbdare noua ei consultație. Lua acum ore de operare pe calculator. Nu a fost simplu. Mai întâi, a trebuit să-și convingă mama să o lase să se mute la mătușa de la oraș. Doar așa putea participa la cursuri. Reușise, și era atât de fericită. M-am bucurat și eu mult pentru reușita ei. Era convinsă că dobândirea unor abilități de folosire a computerului îi creștea șansele de a-și găsi un loc de muncă. Nici nu mai conta dacă ar fi găsit sau nu. Important era faptul că începuse să viseze din nou. Pentru visul ei renăscut eram și eu fericită.

A urmat apoi o perioadă cu spitalizări dese. Mătușa i-a rămas alături. Nu au fost probleme grave. Câteva infecții pulmonare. Medicamentația dublă pe care o foloseam funcționa.

În timpul consultațiilor, îmi strecura pe scurt mici detalii despre viața ei. Eu îi vorbeam despre starea ei de sănătate. Ea îmi împărtășea mici secrete și cerea sfaturi. Mi-a spus chiar că mă simte ca pe o mamă. Când a aflat data nașterii mele, s-a bucurat și mai tare. Aveam vârsta mamei ei. A făcut și precizarea: „Desigur, nu ai devenit mamă la o vârstă fragedă ca mama mea, pentru că tu ai mers la școală”.

Nu vorbisem niciodată despre cum se simțea la gândul că ea nu putea avea copii.

La vizita următoare, starea ei era profund înrăutățită. Niciodată nu o văzusem așa și nu înțelegeam ce se putuse întâmpla. Fusese atât de veselă în ultimul timp!

Acum, era lipsită de suflare, iar starea ei nu se datora distresului respirator.

Am vrut să aflu de îndată:

— Ai început să mergi la cursurile de operare pe computer și înveți despre internet, nu-i așa?

— Da.

— De ce ești atât de nefericită? Ai citit ceva despre boala ta?

După o scurtă tăcere, mi-a răspuns:

— Nu mi-a trecut niciodată prin minte!

Nu știam ce să spun. „O, dacă mi-aș fi putut ține gura!” m-am gândit. Ea ar fi trebuit să fie cea care să-mi spună motivul supărării ei. Ar fi trebuit să întreb fără să o influențez, fără să trag concluzii pe baza propriilor mele idei, fără să-mi exprim gândurile și sentimentele. În schimb, eu intrasem în panică. Poate că, încă de pe când eram bucuroasă că îi pasă de calculatoare, această îngrijorare era acolo, bine ascunsă în subconștientul meu.

Acum, aparent fără nicio noimă, îi deschisesem ușa. O forțam să exploreze scenariile cele mai pesimiste despre boala ei.

M-am simțit îngrozitor. M-am grăbit cu explicații, spunând că bolile diferă de la o persoană la alta și că ar

putea citi despre lucruri care ar întrista-o. Am asigurat-o că noi obținusem rezultate bune. Totul era adevărat, dar nu știam dacă ceea ce spuneam putea repara răul făcut. Se străduia să păstreze o atitudine pozitivă. Nu-i ieșea. Pe atunci, trăia momente cumplite acasă. Se simțea slabă și dependentă de ajutorul celorlalți. Era dureros pentru ea! Prefera să rămână pe la rudele de la oraș, nu să meargă în sat.

Fiecare emoție dificilă îi hrănea boala.

Fostul soț se căsătorise cu o altă fată din același sat. Așteptau deja un copil. Ea strecură informația fără să o comenteze. Așa, en passant.

Posibil să fie acesta motivul principal pentru care dorea să stea departe de casă.

Tristețea ei mă cuprinsese și pe mine.

Conștientizam faptul că nu era fiica mea, ci un pacient pe care încercam să-l ajut. Și, cu toate acestea, simțind cât de apropiată mă socotea, substituindu-mă unei mame ideale, mă împinsese tot mai aproape de o limită periculoasă.

Emoțiile mele începuseră să depășească pragul compasiunii față de pacient. Nu aveam voie să-l încalc. Trebuia rapid să gălesc echilibrul între profesionistul și omul care eram. În mod normal, ar fi trebuit să-mi recunosc emoțiile, nu să le permit să mă copleșească. Voiam s-o ajut. Am cerut sfatul unui psihiatru. O colegă, de altfel. Faptul că mă înțelegea m-a mai liniștit.

Am decis împreună ce urma să fac. Îmi voi îndruma pacienta cu blândețe către serviciile psiho-sociale, iar eu o să mă retrag ușor din mijlocul evenimentelor, o să-mi iau o distanță care să-mi permită o privire mai obiectivă.

Am revenit la sesiunile obișnuite de supraveghere medicală. Retragerea mea, atentă, nu a dat semne că ar fi deranjat-o prea tare. Acum, dacă mă gândesc bine, poate chiar ea a fost cea care a stabilit limitele relației noastre medic-pacient. A trăit-o în felul în care a putut ea simți apropierea, tulburător. Tocmai de aceea nu a simțit și tumultul meu interior, nevoia mea de a mă proteja.

Apoi, la unul din controale, mi-a întins o bucată de hârtie. M-a surprins. Când am deschis-o, am văzut că era

un poem dedicat mie: „În spatele ochilor ei zâmbitori, cine știe ce necazuri stau?”

Ar fi putut să-mi vadă tristețea pe care nu o arătasem nimănui? Nu, nu cred. M-am grăbit eu să-mi dau răspuns. Trebuie să fie doar o figură de stil, o licență poetică. Nu am deschis subiectul. Profesionalismul nu-mi permitea.

Faptul că scrisese un poem era bine în sine. Nici nu m-am gândit să verific dacă mai erau și altele în spatele acestuia. La început, refuzase ideea de a scrie. Acum, îmi dedica o poezie doar mie. Îmi plăcea să cred asta. Ce mi-ar fi răspuns oare dacă aș fi întrebat cât și ce a mai scris? Mi-ar fi spus adevărul? Ar fi mințit pentru a nu-mi strica bucuria? Dar nu am întrebat.

Se împliniseră cei trei ani – speranță de viață, pronosticați de literatura de specialitate. Boala evolua în ritmul ei, problemele aveau să devină mai complicate. Încercam să nu gândesc prea departe în sensul acesta.

Dispneea ei era tot mai severă. Tratamentul cu cele două medicamente nu mai făcea față. „Testul mer-sului timp de 6 minute” pe care l-am efectuat pe coridorul

spitalului confirma. Distanța pe care pacienta mea o putea parcurge în șase minute scăzuse semnificativ. Lipsa de aer se accentuase. Nivelul de oxigen din sânge începuse să scadă și mai mult în timpul efortului fizic. Aceste cifre indicau că tratamentul nu mai era eficient. Trebuia să gândim ceva nou.

Am avut noroc și a treia oară. O a treia opțiune medicamentoasă devenise recent disponibilă și în țara noastră. Am pregătit noi rapoarte, am ajustat tratamentul, am sperat.

Răspunsul la tratament nu a venit imediat. Avea efecte secundare care-i provocau tuse.

Nu-i era deloc bine. Eforturile mele de a-i ridica moralul s-au dovedit a fi insuficiente. Era o tânără care visa să trăiască viața la maximum, mai ales să poată alerga și dansa. Nu doar că nu putea face acum aceste lucruri, dar știa că nu le va face niciodată. Cred că i-am spus ceva de genul: „Chiar dacă mai ai doar o zi de trăit, nu merită să suferi. Trăiește-o din plin!”

Într-o zi, când mi-a sunat telefonul, i-am văzut numele pe ecran și am salutat-o cu „bună!”.

Am întrebat-o imediat cum se simțea, spunându-i pe nume. Pentru prima oară, la celălalt capăt al firului nu era ea, ci mama ei. O neliniște m-a cuprins. Era evident că se întâmplase ceva rău. Mama ei a început să vorbească. „S-a trezit foarte fericită azi dimineață. A zis «Hai să ne urcăm în mașină și să mergem la plimbare». Eram fericite. Abia pornisem la drum când, brusc, și-a pierdut cunoștința. Am oprit la dispensarul din satul vecin. Doctorul ne-a spus că murise. Ne-a trimis la spitalul universitar.” Vorbea pe nerăsuflăte, ca și cum ar fi prezentat un raport. Ascultam. Nu știam ce să spun. La fel de brusc, la celălalt capăt s-a făcut liniște. Apoi tăcerea s-a spart și am auzit-o strigând: „O să-i facă autopsie fiicei mele, te rog să nu-i lași să o taie!” Mi-am exprimat adâncul regret și am asigurat-o că voi face tot ce ține de mine, înainte să închid telefonul. Multă vreme, nu m-am putut mișca de pe scaun.

Apoi, gândurile au revenit în forță, mai agitate. Trebuia să încep de undeva. Mai întâi, se impunea să iau legătura cu medicul potrivit. Trebuia să îl informez cu privire la diagnosticul ei. Credeam că dacă aș fi menționat

că ea deja depășise speranța de viață estimată și că acești pacienți mor adesea subit, problema ar fi putut fi rezolvată.

E adevărat că moartea unei tinere aparent sănătoase putea fi considerată suspectă. Pentru cei care nu-i cunoșteau istoricul medical, suspiciunile o puteau lua în această direcție. L-am sunat imediat pe șeful departamentului de Medicină Legală de la spitalul universitar, explicându-i situația. Am transmis cererea mamei și i-am exprimat convingerea mea că moartea fetei nu era suspectă.

„Aș fi dorit să-l fi sunat prima dată pe doctorul care a constatat decesul. După ce a scris în raport că ar fi o «moarte suspectă», suntem obligați să procedăm la autopsie.” Regula se impunea respectată.

I-am explicat mamei, la telefon, cum se prezentau faptele. A acceptat calm și mi-a mulțumit. Cam șase luni nu am mai auzit nimic despre ea. Am vrut să o sun pe numărul de telefon al fiicei, dar nu am putut să o fac.

Într-o dimineață, pe când îmi suna telefonul, am văzut pe ecran numele tinerei mele paciente. Deși știam

că nu putea fi ea, am sperat să-i aud din nou vocea. Era mama care voia să mă vadă. I-am răspuns că eram de acord, că-mi făcea mare plăcere, dar că o rugam să vină la o anumită oră pentru a evita întâlnirea cu alți pacienți programați pentru a doua zi. Voiam tare mult să știu motivul acestei vizite după atâta vreme.

Imediat ce a pășit în cabinet, am știut că era ea. Tânăra îmi spusese că nu semăna deloc cu mama. Ironic sau nu, semănau ca două picături. Era la fel de timidă, și aceasta făcea ca asemănarea să fie izbitoare.

Fără să aștept să-mi spună ceva, mi-am prezentat condoleanțele. Ea mi-a mulțumit simplu. Apoi mi-a întins un caiet. „A scris multe lucruri în acest caiet. A spus că le-a scris pentru că i-ai cerut tu. Se pregătea să ți le împărtășească de ziua ta, împreună cu un cadou. Era foarte entuziasmată. A ales greu darul. Se temea că n-o să-ți placă. Noi am citit după ce ea n-a mai fost. Ne-a durut foarte tare.”

A vorbit pe nerăsuflăte, din nou. Tot brusc, a tăcut. Nici eu n-am spus nimic.

I-am respectat emoțiile reactivate de atâtea amintiri. Părea că vrea să scape de toate odată și că așa era, de fapt, motivul prezenței ei în cabinetul meu.

„La țară, lucrurile sunt aruncate fără ca valoarea lor să fie cunoscută. Cred că doar tu poți înțelege valoarea reală a acestui caiet.” A luat o gură mare de aer și a mai rostit cu multă tensiune: „Doctore, fă-l util!”

Am luat caietul, dar nu l-am deschis. Și nu aveam să-l ating timp de luni de zile.

Mi-a dat apoi și o cutie mică. Ar fi trebuit să fie cadoul pentru ziua mea. Era clar că nu putea fi decât o bijuterie. I-am spus că nu-l pot accepta. Mama a insistat: „Dacă ar fi trăit încă nouă zile, ți l-ar fi adus ea însăși. Eu nu fac decât să-i împlinesc o ultimă dorință. Doctore, trebuie să-l acceptați! Nu-i puteți refuza această ultimă dorință!”

Privirea ei fermă m-a convins. Părea că toată viața ei viitoare depindea de decizia mea.

L-am luat și l-am deschis. Înăuntru era un colier cu un pandantiv strălucitor, în spirală. Am încercat să-i

găsesc un sens. Mi-aș fi dorit să fie însoțit de un mesaj. Mi-am dat seama că nu are nicio noimă ceea ce-mi trecea prin minte și am încetat să mai gândesc. Era doar o amintire de la ea. Nu cine știe ce mesaj criptat. O amintire. Și aceasta însemna deja mult pentru mine.

Am simțit amândouă că nu mai era nimic de spus și ne-am despărțit.

În drum spre ieșire, a rostit: „Te considera ca pe mama ei”.

Nu știam ce simte spunând vorbele acestea, așa că am răspuns: „Era natural să simtă astfel. Poate așa s-a manifestat sentimentul ei de recunoștință. Îmi doresc să fi avut puterea să o țin în viață”. Ne-am strâns mâinile și privirea mea a însoțit-o până dincolo de prag.

Am luat caietul acasă. Nu am citit imediat rândurile scrise acolo, dar ochii mi s-au agățat de o dată din calendarul imprimat pe prima pagină. Ziua mea de naștere era înconjurată de o inimioară și numele meu era frumos caligrafiat alături.

Într-adevăr, dacă ar mai fi trăit încă nouă zile, ar fi putut veni să sărbătorim. Am început să port colierul, de ziua mea, cu mare afecțiune. Mult mai târziu mi-am dat seama de darul adevărat, plin de viață, pe care mi-l oferise.

Și timpul s-a tot scurs. Am avut și eu zile grele, ca toată lumea. Trebuia să iau decizii, mă confruntam cu dificultăți, ca toată lumea. Am căutat soluții. Am luptat, mi-am pansat rănile.

Mi-am amintit și de caiet. Am crezut că dacă voi începe să-l citesc, voi recupera ceva din controlul asupra propriei mele vieți. Greșeam. Nu am reușit atunci să-l deschid cu adevărat. A trebuit să aștept un moment mai potrivit.

Primele pagini erau acoperite de narațiuni în proză scrise pentru mine. Erau cuvinte frumoase care ar fi putut face pe oricine să fie mândru de sine: ce simțea, cum își punea speranțele și încrederea în mine...

Apoi au început poemele. M-au surprins. Mi-am amintit și de micul poem pe care mi-l dăruise în cabinet

și despre care credeam că era unicul. Caietul era plin de poezii, iar poeziile erau pline de emoție. Perspectiva ei asupra vieții, modul în care-și simțea boala, fluxul și refluxul dintre speranță și disperare, mesaje către oameni, nemulțumiri, gânduri pentru fiecare membru al familiei, strigătul ei de durere pentru bărbatul pe care îl iubea. Visele ei...

Când am citit rândurile: „Da, așa cum a spus doctorița mea: «Chiar dacă ar mai fi doar o zi de trăit, ea nu ar trebui irosită în durere»”, urmate de un poem, am rămas fără grai.

*Viața unui fluture
Durează o zi,
Dar e plină de clipe
Libere precum aripile sale.*

*O viață fără durere...
Ce-ar fi dacă
Și noi am trăi tot o singură zi?
Nu-mi pot închipui*

*Cât să încapă în acea zi!
Dorințe, dincolo de așteptări,
Dificultăți, numite obstacole,
Regrete inevitabile.
Da, este așa cum mi-a spus doctorița mea,
«Chiar dacă ar mai fi doar o zi de trăit,
Ea nu ar trebui irosită în tristețe.»
Viața e deja mult prea scurtă,
Moartea ar putea fi foarte aproape.
Dacă aș muri mâine,
Ziua de azi ar fi darul meu suprem.*

Aceste cuvinte, ca un bumerang, se întorseseră să mă prindă și pe mine. M-au scos din vârtejul în care mă zbăteam. Mi-au permis să-mi umplu plămâni cu aer. M-au ajutat să încep să trăiesc din nou. Fără durere... Am luat decizii, le-am pus în practică și le-am și urmat. Îmi recăpătasem puterea.

Am citit poeziile. Le-am citit din nou și din nou. Am așezat apoi caietul deoparte.

Primisem o moștenire prețioasă: poeme care meritau puse în valoare.

Acolo, în câteva versuri era viața unei tinere femei, viață pe care o împărțea cu o boală nemiloasă.

Am vrut ca aceste versuri să fie cunoscute de toți cei care sunt în căutarea sensului vieții: pacienți, colegi, studenți, indiferent de vârstă.

Mama ei avea dreptate. Puteam pune în lumină darul fiicei ei. Eu însămi scriu poezie. Îi cerusem să o facă și o făcuse. Eu însămi avusesem nevoie de un suport și iată, îl primisem. Era o minune cum se înlănțuiseră toate acestea.

Legat de povestea ei, lucrurile continuau să se întâmple. Nu demult, tatăl ei a venit să mă vadă pentru un control. Evaluarea mea inițială a sugerat același diagnostic. Testele ulterioare au susținut-o. I-am explicat noului meu pacient diagnosticul și tratamentul. După pierderea fiicei, a continuat să bea. Poate chiar mai mult. Testele hepatice erau semnificativ alarmante. Acest lucru a influențat și alegerea medicamentelor. Am început cu

medicamentul pentru protejarea funcțiilor hepatice pe care fiica sa l-a folosit în ultimele zile. Mai mult, el ar fi trebuit să renunțe la alcool și a făcut-o. Corpul lui răspundea foarte bine la tratament. Rezultatele s-au îmbunătățit treptat.

La una din vizite a adus-o și pe fiica cea mică. Voia să mă cunoască. Nu-și mai amintea prea bine de sora mai mare. Se vorbea mult despre noi în casă, dar fetița nu-și putea construi o imagine apropiată de realitate.

Cea mică avea propriul ei univers. Tatăl a spus că nu-i prea plăcea să învețe; chiar a adăugat și faptul că „e puțin cam rebelă”. M-a întristat mult. Simt și acum toată dezamăgirea care mă invadase atunci. Cred că am trăit emoția aceasta în locul surorii ei mai mari.

Își dorise atât de mult să o știe educată, bine pregătită pentru o profesie, pentru viață. Am încercat să le spun toate acestea într-un fel în care ar fi putut pricepe un copil. Am vrut să știu cum se simte și dacă exista vreo îngrijorare să fi moștenit boala. Când au plecat, i-am spus cât de mult aș vrea să aud vești bune despre ea și că

mereu îl voi întreba pe tata despre cum se descurca la școală.

Fetița nu a mai venit, dar mereu îmi trimitea o vorbă prin noul meu pacient.

După o vreme, am cerut să o văd din nou pe fetiță. Când este vorba despre o boală de familie, este bine să fie făcute și refăcute toate testele informației genetice. Rezultatele s-au înscris în parametrii normali. Am simțit o mare ușurare.

Nu știu ce a simțit tatăl fetelor când a primit diagnosticul, dar tratamentul mergea bine cu un singur medicament. Eu îi susțineam încrederea. Împreună, așteptam să vedem ce va decide viitorul.

Cam pe atunci s-a ivit și ocazia de a face publice poemele. Mai întâi am fost invitată de un coleg să citesc poeziile și să vorbesc despre dublul aspect psihologic al acestui proces terapeutic în cadrul unui curs de psihiatrie, intitulat: „De la boală la moarte. O perspectivă diferită asupra traumei”. M-am gândit că asocierea poeziilor cu fotografii ar fi mai impactantă. Am făcut o selecție din

pozele realizate de prietenii mei. Acestea au completat narațiunea și au intensificat emoțiile celor cărora le povesteam. Am primit permisiunea de a folosi public poemele. Le-am ales pe acelea care mi s-au părut cele mai expresive pentru a transmite mesajul. Pauzele dintre imaginile și textele alese le umpleam povestind.

Nu eram niciodată în prim plan atunci când îi citeam poeziile. Nu aș fi vrut să se creeze falsa impresie că îmi aparțineau. Am fost foarte atentă să nu fac, involuntar, vreo greșală. Voiam să spun numele autoarei și am cerut permisiunea mamei. Doar ea îmi dăduse caietul și mă rugase să le fac publice. Inițial a refuzat: „Cui îi folosește numele?”

Am vorbit apoi cu tatăl. Aprobarea lor m-ar fi liniștit. S-au sfătuit. „I l-am dat ei. Să facă ce vrea cu el!” Rămăsese răspunsul mamei.

Am rămas pe gânduri. Lucrurile chiar erau foarte sensibile. La mijloc, era o boală genetică. Deja aveam doi pacienți din aceeași familie. Spunându-le numele, le făceam publică suferința. Acum, miza era păstrarea secretului medical.

Am gândit prezentarea astfel încât colegii mei medici să înțeleagă că pacienții sunt, în primul rând, oameni.

Pacienta mea era exemplul viu. Voiam ca studenții la medicină, studenții mei, viitori medici, să conștientizeze acest fapt.

Povestindu-le lor, aveam convingerea că vor vedea mai departe de cazul medical.

Poeziile cântau bucuria vieții, încrederea, îndemneau la curaj, se opuneau renunțărilor de orice fel. Toți pretindem că le cunoaștem, dar când să le aplicăm, nu știu cum se face că ni le amintim destul de greu.

Când îți merge bine, nu prea te gândești cât e de prețios faptul că trăiești. După cum, atunci când îți merge prost, îți face bine să asculți că au pățit-o și alții, că au căutat soluții și că le-au și găsit.

Puteam pleda pentru încredere, pentru speranță. Am simțit aceasta ca pe o datorie.

Am început să vorbesc tinerilor despre cazurile mele. M-am întâlnit cu elevi de liceu.

Le-am vorbit despre profesia mea și despre oamenii pe care i-am tratat. Întrebările lor, dorința de a afla mai mult, observațiile lor mi-au confirmat că fac ceea ce trebuie.

La una din întâlnirile acestea, o fată s-a apropiat de mine, dorind să-mi spună ceva personal. Am bănuț că ar putea fi o problemă delicată și ne-am retras într-un colț. Era frumoasă ca o picătură de apă limpede.

Povestea ei: „Doamna doctor, este vorba despre două fete și un băiat. Una dintre fete este sănătoasă, cealaltă este bolnavă. Toți trei sunt prieteni apropiați. Fetele îl iubesc amândouă pe băiat. Băiatul este îndrăgostit de fata sănătoasă, dar ei nu vor să își întristeze prietena bolnavă. Credeți că ar fi corect pentru ei să renunțe la iubirea lor pentru a nu o răni pe prietena lor?” M-a impresionat destăinuirea. Am știut imediat că fata sănătoasă din poveste era ea însăși. Și-a fixat privirea ei limpede în a mea, așteptând răspunsul meu ca pe o literă de lege. Mare responsabilitate pe umerii mei! Să nu-i spun nimic nu era o soluție. Să încerc să-i ofer o soluție ar fi fost o mare greșeală.

Am decis să-i spun foarte sincer doar ce credeam eu. „A-ți da cu părerea, din exterior, despre o relație de iubire nu are niciun sens. Doar cei care trăiesc acea iubire pot ști ce se întâmplă în povestea lor. Doar ei pot alege. Nu pot da sfaturi. Nimeni nu ar putea. Pot spune doar ce aș face eu într-o astfel de situație.”

Am adăugat apoi: „Cred că oamenii ar trebui să se trateze unii pe alții cu iubire, compasiune și grijă. Alegem adesea să fim oameni buni și să facem lucruri bune pentru ceilalți. Pe de altă parte, nu cred că este corect să o facem în detrimentul sacrificiului de sine. Avem și responsabilitatea de a fi buni cu noi înșine. Să vorbiți sincer cu prietenii. Doar așa pot apărea soluțiile bune.” Nu știu ce a înțeles din ceea ce am spus eu și nici ce decizie a luat. Dar o lumină îi răsărise pe chip în momentul în care ne-am luat rămas bun.

Evit să-mi citesc în public poeziile. În schimb, le citesc cu bucurie pe cele ale pacienților mei.

Impactul este foarte personal. „Am fost blocat timp de câteva zile. M-am simțit ca și cum aș fi rătăcit

într-o mlaștină și nu puteam face nimic să ies de acolo. Aceste poezii mi-au schimbat perspectiva asupra vieții.” Mi-a spus, cu alt prilej, un alt elev. Dacă un ascultător, unul singur prinde mesajul, atunci tot efortul a meritat.

Poemele au un farmec al lor. Creează o stare și-l transformă definitiv pe cel ce le atinge.

Se prea poate ca pacienta mea să nu fi bănuțit că ar putea avea și alți cititori în afară de mine.

O coincidență fericită a făcut ca poeziile ei să fie văzute și apreciate și de un poet consacrat. Mi-am dorit atunci să cred că autoarea lor ascultă aprecierile și că se bucură de tot ceea ce aude.

Un comentariu primit recent le aduce într-o lumină nouă: „Mesajul desprins din poeziile pacientului dumneavoastră este foarte impresionant. Am simțit că aud strigățul fetei pentru existență și viață. A trezit în mine dorința de a trăi, onorându-i numele și viața. Ne reamintește să apreciem fiecare zi.”

A contat enorm pentru ceea ce a urmat. Unele poezii au fost traduse în engleză de cel care mi-a scris

rândurile de mai sus și sunt acum la îndemâna studenților americani.

De-a lungul anilor, am împărtășit cartea cu generații de studenți mediciști. De fiecare dată, degetele fine ale artei medicale le-au atins sufletele.

Cred că cea mai importantă lecție care ar trebui predată studentului medicinist și repetată fără încetare este: „Prețuiește fiecare zi!”

*Aș vrea să fug
Liberă ca o pasăre
Și știu că nu pot
Dar aș putea păși
Îmi place să umblu
Cât îi invidiez pe cei
Care se uită la mine
Plâng
Și mă înfurii
Ei stau
În loc să alerge*

Nu-i înțeleg
Și mă opresc eu însămi din mers
Așteptând cu nerăbdare
Ziua în care
Voi alerga veșnic.

Citesc și recitesc „Nu-i înțeleg / Și mă opresc eu
însămi din mers...”

Mă impresionează profund partea aceasta. Noi,
cei care mergem în loc să alergăm, suntem de neînțeles
pentru cineva ca ea. Este o lecție de viață pentru mine
însămi.

Am ales să fac tot ceea ce îmi aduce bucurie, să
mă facă să mă simt vie, atâta timp cât voi fi aici. Pacienții
mei m-au învățat aceasta.

Spunându-le poeme, am simțit cum mă cuprinde
încrederea lor, le-am văzut zâmbetul, m-am bucurat de
respectul lor.

Ea îmi lăsase, ca într-o poveste, indicii spre
lumină:

*În întunericul camerei mele,
În spatele ușilor ferecate,
Aștept fără speranță,
Să se aprindă o lumină.*

Îmi spun

„Bine, s-a terminat!”

Tu nu mai apari la final

Cu tine vorbesc

Credința mea

Gândul meu

Nu doar doctor

Al bolii mele

Tu ești omul

Care îmi sprijină

Căderea.

Tu nu poți fi doar doctorul

Tu ești altfel

Mai aproape de mine

Decât pielea mamei

Decât numele neamului meu

*Tu mă auzi
Și nu știi cum să te strig
Mamă
Soră
Doctore
Cum poți zâmbi mereu?
Tu ești îngerul tainic al Domnului
De tine boala se teme
Și inima ta
Nu cunoaște înfrângerea.*

Pacienta mea îmi arăta, întocmai ca *Micul Prinț*, absurditatea cifrelor și a statisticilor.

Măsurând, comparând, studiind evoluția bolii, estimând durata vieții, am scăpat din vedere aspecte foarte importante. Abia acum sesizam. Supunând pacientul testului de 6 minute, alte concluzii trebuia eu să trag. Viața e dincolo de cifre.

Coridorul spitalului ar putea fi un țărm al ancorării vieții, mai curând. Nu doar locul în care facem testul de mers. Nu-mi trecuse asta prin minte. Am învățat-o de la ea.

*Coridorul unui spital
Dă sensul vieții
Ca într-un cântec...*

*Cel ce nu cunoaște coridorul
Nu poate cunoaște viața.
M-am născut într-un coridor,
Acolo am găsit fericirea
Și acum îmi cânt libertatea
Odată cu finalul dansului meu.*

*Iubesc coridorul
Și oamenii lui
Singurul loc*

*Unde ne înțelegem din priviri
Trecând peste durere
Unde respectul crește
Și atunci când ești rănit
E câmpul pe care
Liniștea mea
Se odihnește.*

E greu pentru cel bolnav să fie în mijlocul celor sănătoși. Liniștea ei era acolo, printre pașii suferinșilor. Chiar și atunci când nu putea parcurge distanța, chiar și atunci când nivelul de oxigen scădea.

Evaluările fizice au căpătat un sens nou pentru mine. Voi ține seama de impactul lor asupra vieții pacientului meu.

Am împărtășit versurile cu studenții mei.

Excluderea, uneori, este provocată de o singură persoană, nu de majoritate. A fi părăsit de cineva drag într-o situație pe care n-o poți controla, atunci când nevoia de suport este imensă, este cea mai mare durere.

Sunt poeme pline de înțelegere pentru părinții ei, nu doar pline de amărăciune, dar nu am găsit și iertare pentru iubitul care a părăsit-o.

Am crezut că ești aici

Că vei rămâne

Dar ai fugit

Poate asta e legea bărbăției

Fuga.
Am crezut că îmi aparții
Dar inima ta
A uitat ușile deschise
Larg
Și alții au pătruns în ea
Nu-i nimic
Dar te bucuri în van
Voi lupta
Cu toată puterea
Și viața mea
Va fi pedeapsa ta.

Oare nu este viața cea mai umană dintre amenințări?

Mă gândesc mult la sora cea mică. Trebuie să fie ceva ce pot face pentru ea. Vreau să studieze; vreau ca măcar unul dintre visurile surorii ei mai mari să devină realitate. Dorința ei era atât de sensibil pusă în câteva versuri:

*Da, copile,
Nu vreau să cunoști o viață fără iubire!
Tu ești altfel
Tu poți iubi
Mereu și mereu
Nimic nu ia sfârșit odată cu iubirea
Nimic nu se dobândește cu bani.
Nu vei cunoaște ce am trăit eu
Ș inici nu ai pricepe.*

*Când vei crește,
Eu voi fi trecut demult peste zile
Fără ca tu să cunoști
Renunțarea.
Ia-ți înapoi
Puritatea
Iubirea este doar iluzie
Îți voi arăta cum
Doar să mai crești.*

*Viața e prea scurtă,
Trăiește clipa
Cu tine însăți
Și cu prietenii buni.*

Aceasta este amprenta lăsată de cei care pleacă și lasă un spațiu gol. Sper că prin aceste rânduri o mențin încă în viață. Din poveste în poveste, din gură în gură, poate deveni nemuritoare.

3. BATISTA ROȘIE DIN BUMBAC

Tânăra care a intrat în cabinetul meu îmi părea mai mult cunoscută decât necunoscută. I-am privit atent fața. Zâmbea imperceptibil... După întâlnirile cu mulți pacienți, un astfel de zâmbet îmi dădea energie pentru restul zilei.

În timp ce eu îi căutam dosarul medical în computer, ea a început să-mi vorbească. Și vocea ei îmi părea tot mai familiară. Felul deosebit în care pronunța din pricina condiției ei neurologice nu era lesne de uitat. M-am întors să o privesc. Nu, nu o cunoșteam. M-am întors din nou cu fața spre calculator. Mi-am exprimat deruta: „Simt că ne-am mai întâlnit cândva, dar nu pari aceeași persoană cu cea la care mă gândesc.”

„Da, așa este, doamna doctor. Nu mai sunt persoana pe care ați întâlnit-o.”

Citind informațiile medicale, auzindu-i vocea, începusem să-mi amintesc tot mai clar.

Avea treizeci de ani și prima oară ne văzusem acum opt luni. Cu mulți ani în urmă, fusese diagnosticată cu ataxia Friedrich. Deși, inițial, nu părea că boala îi pune dificultăți majore, în timpul anilor de facultate își risipise toată puterea, ceea ce a așezat-o, *sine die*, într-un scaun cu rotile. Era nefericită și fără speranță. Un cadavru viu. Mama ei și fratele îi erau alături, dar și ei erau foarte deprimanți.

Am început examenul cu problema cel mai simplu de diagnosticat. Avea un astm evident. Am recomandat un tratament, dar ea nu avea asigurare medicală. I-am dat câteva medicamente pe care le aveam la îndemână. Știam că-i vor face bine și m-am simțit mai ușurată. Aveam nevoie de o pauză înainte de a trece la pasul următor. Mi-am adunat puterile să ridic privirea și să mă uit în ochii ei. Aici am dat de greu. Trebuia să-i explic boala care-i fura viitorul. Trebuia să o fac, dar mi-era cumplit de greu să-i spun asta unei tinere femei. Fără să fi vorbit despre boala ei, să fi lăsat totul în suspans ar fi făcut ca întâlnirea noastră să-și piardă adevăratul sens. Mi-am

ales cuvintele cu grijă: „Chiar dacă nu știu exact cum te simți, pot încerca să înțeleg. Nu poate fi ușor să întâmpini tot mai multe limitări, să-ți schimbi radical viața. Să înveți să trăiești cu boala. Să găsești calea, să-i dai un sens. Ești în viață și acesta este un dar. Aș vrea să-ți ofer un volum de versuri de Özdemir Asaf: *Singurătatea nu poate fi împărțită.*

Mi-o poți înapoia, o poți păstra. Tu alegi. Poate te va inspira să scrii. Despre ceea ce simți, despre experiențele tale, sau orice altceva despre care vrei tu să scrii și să dai mai departe.”

Mi-a răspuns destul de repede: „Scrisul meu de mână nu mai este lizibil.”

Când limitările se instalează în minte, universul acelei persoane se va modela după ele. Oamenii încep să vadă doar obstacole. Mi-am menținut poziția, adăugând: „E în regulă. Poți face înregistrări vocale, iar altcineva le poate transcrie, poți folosi un computer pentru a scrie sau găsi o altă cale care nu-ți vine în minte acum. Caută!” S-a străduit să țină cartea și medicamentele în mâini. A

zâmbit, dar tristețea ei era pretutindeni. Le-am spus că aș vrea s-o văd peste câteva luni și mama m-a asigurat că vor veni.

Notasem după primul control că simptomele respiratorii începuseră să se amelioreze.

Apoi s-au scurs cam opt luni.

Noua ei stare mă uimea. Cu o voce încrezătoare a spus: „Nu mai sunt aceeași persoană”. Era gata să-mi povestească ce se întâmplase. Era clar că nu venise să-î examinez astmul. Am început să povestim.

„Mi-ați adus noroc. Totul a început cu încrederea pe care mi-ați insuflat-o.

După ce am plecat de aici, dragostea a intrat în viața mea. M-am logodit. Planificăm nunta pentru sfârșitul verii.”

Vestea m-a umplut de bucurie. Fericirea mea creștea odată cu zâmbetul ei. Logodnicul era un vechi prieten care reapăruse după ani de absență și îi mărturisise dragostea. Ambele familii au fost de acord să împlinească voia tinerilor. Cu toate acestea, ea s-a simțit

datoare să ofere detalii despre starea ei. Părinții lui au acceptat-o cu multă căldură, în ciuda handicapului. Părinții ei au fost tare bucuroși, mai ales că toată viața își făcuseră griji pentru ea.

„V-am adus cartea” a spus ea cu la fel de multă bucurie. „Ți-a plăcut?” am întrebat. „Mi-a plăcut, dar mamei i-a plăcut și mai mult.” Mama s-a înroșit și a completat cu înflăcărare: „E frumoasă!” Am întărit și eu pe același ton: „Este frumoasă.”

Am luat cartea, cu gândul să o dau altui pacient.

Pacienta mea mi-a dat apoi o batistă de mătase din bumbac, de culoare roșie, o eșarfă tradițională turcească numită *yemeni*; decorată cu flori pictate roșii și albe. Ca și cum ar fi spus: „Nu mă uita!” prin mulțimea aceea de flori ca niște guri mici, multiplicare. A mai spus și că obișnuia să ofere obiecte roșii persoanelor care i-au adus noroc.

În cazul întâlnirii noastre, norocul a venit prin cuvintele prin care o rugam să preia controlul propriei vieți. Așa a acceptat dragostea care i-a ieșit în cale, așa a

decis să nu-și mai plângă de milă și tot așa, a putut alege cu inima ușoară. Când a deschis fereastra sufletului ei, primăvara a putut năvăli nestingherită înăuntru. Și toată prospețimea asta îi schimba radical viața.

Tratamentul pentru astm funcționa. Dacă odinioară numai faptul că un car plin cu fân trecea prin dreptul ferestrelor o lăsa fără aer, acum nu mai era cazul.

Doar medicamentele singure nu ar fi putut avea un astfel de efect. I-am spus-o încă o dată pentru că voiam să se agațe de viață cu orice preț. Dacă totul mergea bine, nu mai avea nevoie de controale medicale periodice. „Să nu mai vin?” și-a exprimat ea nedumerirea. I-am spus că ori de câte ori se va afla prin apropiere și va dori să vină să mă salute, eu aș fi extrem de fericită să o primesc. A plecat, cu mama și fratele alături. În urma lor, am zâmbit.

Seara, am simțit nevoia să aștern tot pe hârtie. Când învăț o nouă lecție de viață, îmi place să o împart cu alți oameni. Acum, era ceva mai mult. O neliniște îmi dădea târcoale. Voiam ca persoana care m-a inspirat să

știe ce am scris. Poate că-i distorsionasem un pic gândurile pe când le interpretasem. Ca să mă liniștesc, îmi spuneam că scriitorii pot ridica voalul ficțiunii și că pot crea povestea așa cum o simt. Totuși, am vrut să vorbesc cu ea și am sunat la numărul de telefon înregistrat în sistem. Nu mai era în uz. Adresa poștală avea doar numele satului și numărul casei. Le-am copiat frumos pe un plic și am pus înăuntru rândurile mele despre povestea ei. Am pus scrisoarea în poșetă, cu gândul de a o expedia de la oficiul poștal. Mi-ar plăcea ca scrisorile să poarte din nou timbre elegante și să fie ștampilate. Am purtat-o mult timp în poșetă. Nu am avut vreme să fac un ocol până la poștă.

Dar, într-o zi, ea a fost cea care a venit la cabinet, însoțind un alt pacient. Vecina ei avea programare la mine și ea a cerut să o acompanieze. A deschis ușa și a intrat prima. Pacienta pe care o însoțea era în scaun cu rotile. Am scos repede scrisoarea și i-am înmănat-o. I-am văzut surpriza pe întreg parcursul lecturii. Îmi regretam puțin gestul. În definitiv, notasem impresiile mele, emoțiile pe care mi le-au trezit vorbele spuse și nespuse. Ce

aș fi făcut dacă mi-ar fi spus că se simțea rănită sau că mă înșelasem?

A citit scrisoarea până la capăt. În tot acest timp, eu am examinat pacienta și am fixat tratamentul. Făcusem totul foarte încet, ca și cum aș fi vrut să amân confruntarea. Și totuși, m-am întors să o privesc. Ochii ei străluceau. Mi-am simțit inima învăluită într-o duioasă alinare. Confirmase: „M-am simțit cu adevărat specială. Cum ați putut vedea toate acestea în mine, când abia dacă ne cunoaștem? Am venit aici să vă invit ca martor la nunta mea.” Am acceptat cu bucurie.

Am mai avut o altă întâlnire înainte de eveniment. Îi promisesem că o voi vizita când voi trece prin satul lor, și m-am ținut de cuvânt. Atunci am aflat restul poveștii.

Erau amintiri atât de dureroase că mi-ar fi făcut mai bine să nu le știu. Simptomele bolii au apărut în anul III de facultate. Sora ei fusese diagnosticată cu aceeași afecțiune cu ani în urmă. Nu puteau accepta că se întâmpla din nou. Își amintea că refuzase până și gândul: „Două persoane din aceeași familie nu pot avea atâta ghinion.”

Fuseseră la numeroși medici. Auzeau mereu același lucru, dar refuzau să creadă că nu există speranță. Ultimul medic pe care l-a văzut pentru afecțiunea ei i-a spus: „Oprește-te! Mergi în cerc, risipind bani și timp, draga mea. Acceptă ce se întâmplă și învață să trăiești cu această boală.”

Nu a fost atât de ușor pe cum suna, dar s-a străduit. A făcut tot ce ținea de ea. Să trăiască cu boala îi complicase și mai mult viața. Mi-a povestit despre anul ei ca stagiară, tânără profesoară în anul terminal de studii. Cert, își pierdea controlul muscular, scrisul ei devenea ilizibil. Într-o zi, unul dintre părinți s-a îndreptat spre ea agitând o hârtie: „Rezolvă-ți mai întâi scrisul de mână înainte să găsești greșeli în temeale fiului meu!”

Apoi, discursul ei s-a deteriorat, vorbea greu și un alt părinte i-a strigat în față: „Nu-ți este rușine să vii la școală bătută în fiecare zi?”

A renunțat la visul de a deveni profesoară. Nu mai ieșea prea mult din casă, dar uneori se impunea să o facă. Nu pricepea de ce oamenii se încăpățâneau să treacă prin

ea pe stradă sau să-i blocheze calea, când ea abia de făcea câțiva pași sprijinită de brațul prietenei sale. Cum puteau acești oameni, pe care nu-i cunoștea și cărora nu le făcuse niciun rău, să fie atât de cruzi? Începuse să-și dorească să fie cât mai departe de orice ființă omenească. Stând acasă fără să lucreze, începuse să se simtă tot mai rău. S-a gândit să aplice pentru un loc de muncă cu regim de lucru redus, special pentru persoanele cu dizabilități. Familia ei s-a bucurat. Părea o soluție bună. A luat examenul pentru funcții publice cu o notă mare, dar a fost repartizată într-un loc îndepărtat din provincie. Nu a putut pleca acolo, pentru că ai ei trăiau din munca câmpului, iar ea nu se putea întreține singură.

Cu fiecare obstacol, se retrăgea și mai mult în sine și din lume. Apoi, au început necazurile cu sora ei. O credea sănătoasă. Se măritase, se stabilise în Germania. Aștepta un copil. Avea o viață bună. Dar, după naștere, lucrurile s-au schimbat radical. Au apărut primele simptome, au urmat testele medicale și diagnosticul de certitudine.

Jurământul de la căsătorie, „la bine și la greu, în sănătate și în boală”, nu a mai funcționat pentru soțul ei, care a plecat fără să clipească. Era acum bolnavă, cu un nou-născut, singură. Și-a adunat puterile, și-a făcut ordine în viață și s-a dedicat creșterii băiețelului. Găsise două ajutoare. Bărbatul venea de două ori pe săptămână, femeia de trei ori. Nu trebuia să-i plătească. Făceau cum-părături și menaj. Un fizioterapeut și un profesor lucrau cu ea de acasă. Și, ca să păstreze acest sprijin nesperat, a ales să trăiască acolo, departe de familie. Era o diferență imensă între viețile celor două surori. Oricine le-ar fi auzit poveștile s-ar fi revoltat pentru un motiv sau altul. Vorba aceea: „spațiul tău este destinul tău” parcă fusese gândită pentru ele.

A venit și ziua nunții. Eram foarte entuziasmată, chiar fericită. Am mers mai întâi la casa miresei, la cina tradițională. Era o zi mare, ziua ei specială și nu voiam s-o dezamăgesc în vreun fel. Părinții ei s-au ocupat de mine, am cunoscut și alte rude, alți prieteni. Prezența mea îi

intriga puțin. Simțeam întrebarea nerostită, dar prezentă în aer: de ce și-o fi chemat mireasa doctorul la nuntă?

Era o nuntă la țară: scaunele și mesele rânduite frumos, lângă statuia lui Sabahattin Ali, scriitor celebru și autorul romanului meu preferat, *Kuyucaklı Yusuf*. Muzicanții, acolo și ei, pregătiți să înceapă petrecerea în imensa sală de bal în aer liber. Ne-am ocupat locurile la mese. Copiii și tinerii se tot adunau zgomotos în jurul pieței centrale. Sprijinită de brațul mirelui, mireasa trebuie să fi visat de nenumărate ori această scenă. Pășea încet. Ringul de dans începea acolo unde se termina covorul roșu. Am avut mari emoții la primul lor dans. Se legănau înlănțuiți în inelul brațelor lor. Au urmat confetti și aplauze. Piața întregă răsuna de voioșia aplauzelor. A urmat un al doilea dans. Ne-am alăturat și noi.

Plutind pe ring, trecând pe lângă ea, i-am surprins zâmbetul. O pace profundă s-a așternut peste inima mea. Nunta și-a urmat întreg ritualul. S-au interpretat și melodii populare, foarte vioaie. Se gândiseră la toate. Mireasa s-a așezat pe un scaun în mijlocul ringului de

dans, iar nuntașii dansau veseli în jurul ei. Cu brațele ridicate în ritmul muzicii, i-a însoțit și ea. Bucuria lor era bucuria ei.

Acolo, în mijlocul unui sat plin de oameni cumsecade, am înțeles că obstacolele există doar în capul nostru. Se confirma încă o dată faptul că atitudinea este totul. Mireasa noastră depășise multe greutăți. Viața ei s-a schimbat odată cu schimbarea perspectivei asupra vieții.

După ce mi-am împlinit rolul de martor, i-am dat darul meu, însoțindu-l cu multe urări de sănătate și prosperitate și le-am spus că trebuie să mă retrag. A înțeles că voi șofa singură până în oraș, că se făcuse târziu și drumul e lung. „Sunt atât de fericită că ați fost aici!”

Și eu eram fericită. Foarte fericită!

Mă sună din când în când. S-au așezat la casa lor și le merge bine. Soțul a primit un loc de muncă într-un oraș de la malul mării. S-au mutat acolo. Urma să se întoarcă și ea la visul ei de a deveni profesoară. Se gândea să lucreze la o grădiniță. Ar fi putut ține cursuri pentru

educatori. Dacă se va întâmpla, cu siguranță, voi fi printre primii anunțați.

O clipă. Doar o clipă... O vorbă. Doar o vorbă...

Destul pentru un efect domino.

Mă gândesc tot mai mult la asta în ultima vreme.

4. SENSUL VIEȚII

M-am apropiat de pat, pacientul arăta bine. „Sunt bine” mi-a spus îndată ce am ajuns lângă el. Mi-a luat mâna, adăugând: „Vă mulțumesc pentru tot, doamna doctor. Mi-ați oferit timpul necesar să fac tot ce mi-am pus în gând”. Am vrut să aflu imediat sensul acestor vorbe. El a continuat: „Vă rog, aș mai avea o rugămintă... Știu că numărul de vizitatori este limitat, dar astăzi, vă rog, lăsați-mi toată familia să intre!” Eram pe punctul de a-i răspunde, dar a vorbit, din nou, primul: „Vă rog să mă iertați, nu pot merge mai departe. Știu că mă voi opri aici.” Am încercat să-i schimb gândurile, să-i explic că nu are cum să știe unde este sfârșitul. Eu nu aveam de unde să știu, dar el știa. Știa bine.

A doua zi dimineață, când am ajuns la spital, am primit vestea morții sale.

Am mulți pacienți cu cancer pulmonar. Poveștile lor mă impresionează de fiecare dată. Am spus ani la rând

povestea lui Ali Kılıçaslan prietenilor și studenților mei. Mai bine de două decenii. Când m-am decis să o scriu, am luat legătura cu fiica sa.

„Îți voi păstra numele confidențial” am asigurat-o eu. „Nu e nevoie, doamna doctor.” Era sigură că tatăl ei nu ar fi avut nimic împotriva ca experiența lui să fie împărtășită și să fie de ajutor și altor bolnavi.

Experiențele inițiale sunt întotdeauna aceleași. Bolnavii vin prin a se plânge de o durere sau alta. Iar eu încep prin a le explica că pot exista zeci de motive posibile. Începem examenul medical. Discutăm, eliminăm cauze posibile. Verificăm răspunsul la diferite tratamente, condițiile în care am putea ameliora starea generală a pacientului. Unele teste dau rezultate imediate. Pentru altele, este nevoie de un timp de așteptare. Așteptarea este întotdeauna dificilă.

În general, dacă evaluarea inițială este înainte de weekend, evit să spun prea multe pacientului și familiei sale. Fac o reprogramare în timpul săptămânii. Nu aș vrea ca bolnavul și ai săi să piardă liniștea zilelor libere și să rămână într-o așteptare mută și imobilă. Așa se întâmplă

atunci când nu știi ce să faci. Nu mai faci nimic. Eu folosesc timpul pentru a căuta soluții și a schița planul pentru ceea ce va urma.

Uneori, la câteva minute după ce au ieșit din cabinet, unii aparținători se întorc și întreabă temător: „Doamna doctor, este ceva de care să ne temem?” Îi asigur că nu am nimic de adăugat.

Orice informație aș avea, o aduc la cunoștința pacientului. Și doar cu consimțământul acestuia pot discuta și cu altcineva.

Ali Bey venise cu rezultatul tomografiei computerizate realizate la un alt spital. I-am spus că vom avea nevoie de o biopsie. Doar când vom primi rezultatele, vom avea un diagnostic de certitudine și vom putea face un plan de tratament. Putea fi orice: o infecție, o tumoare. Tratamentele sunt diferite. Trebuie să avem răbdare și încredere. Ali Bey a simțit sinceritatea cu care-i vorbeam și, înainte de a pleca, a adăugat: „Cum spuneți dumneavoastră, doamna doctor. Mă las în mâinile dumneavoastră.”

Diagnostic: cancer pulmonar. Vârsta pacientului: patruzeci și șapte de ani. Un om care trăise atât de simplu și de cuminte! Mergea la lucru în fiecare zi. Se întorcea de la lucru. Era rutina lui. Viața lui era bună așa cum era. Se gândea, ca toată lumea, că într-o zi se va retrage la pensie, dar că până atunci va sărbători, rând pe rând, absolvirile școlare ale copiilor, că se va bucura de nepoți. Fiul și fiica mai mică locuiau în alte orașe. I-ar fi plăcut să-i aibă lângă el, dar te duci unde te duce viața.

„Fumați?” „Fumez, doamna doctor. În rest, nu fac nimic rău.” Am început să vorbim despre boala lui. Tipul de neoplasm pe care-l avea nu putea fi operat. Urma să înceapă chimioterapia. Am discutat despre posibilele efecte adverse. I-am povestit despre prima reacție a pacienților atunci când le cade părul. „Mi-a rămas tot părul în palmă!” Venise la spital, cu mult timp în urmă, un pacient panicat. De atunci, am mare grijă la absolut toate detaliile. Îi sfătuiesc pe toți să se tundă foarte scurt. L-am rugat pe Ali Bey să facă același lucru. I s-a părut o idee bună. Apoi m-a întrebat dacă are șanse să învingă boala.

I-am spus că sunt multe persoane care au făcut tratamentul și care sunt bine. Am adăugat că este o luptă și că suntem cel puțin trei în aceeași tabără.

„Sunt medicul tău și sunt lângă tine. Familia este alături de noi. Nu ești singur! Restul depinde de tine. Mulți au reușit. Tu de ce să nu fii unul dintre ei?”

Nu a spus nimic. Privea gânditor pe fereastră. Primise o veste proastă. Avea nevoie de timp ca s-o poată asimila. Nu-și dădea seama de amploare, dar simțea că este ceva greu de dus. În mod firesc, mecanismele de apărare vin în suita următoare: negare, furie, negociere, depresie, acceptare. Dacă ar fi fost să delimităm și să verificăm dacă toate aceste etape au fost parcurse, am fi putut stabili un record istoric pentru Ali Bey.

A abordat foarte energic prima ședință de tratament. Se răsese pe cap. L-am complimentat, spunându-i că-i vine tare bine. Iar el s-a lăudat la toată lumea: „Doctorița mea mi-a spus că-i place grozav noua mea înfățișare.” Cei doi copii care locuiau departe nu fuseseră informați. Soția și una dintre fiice îl însoțeau.

„Doamna doctor, să ne grăbim puțin! Dați-mi tratamentul, pentru că am multe de făcut!”

Frazele acestea au rămas emblematice pentru toată perioada în care l-am cunoscut.

Începuse să facă planuri, înfruntându-și soția: „Trebuie să-l aducem pe băiat acasă. Să-l însurăm. Dar cum? Abia de s-a logodit cea mică. Poate că ar fi bine ca logodna să fie lungă. Poate se cunosc și ei mai bine. Să fie siguri pe alegerile lor. Da, dar având în vedere situația, cred că mai bine ar face nunta mai repede. Oh, nu mi-ar plăcea deloc ca cea mare să plece nevastă la oraș. Predă. Din fericire, bine că-i place un băiat de pe la noi. Zic să construim o casă cu patru nivele din banii de pensie. Noi suntem pe ducă. Ei ar putea contribui la terminarea locuinței. E momentul să ne adunăm cu toții sub același acoperiș.” Așa a început frenezia.

Cu pregătirile de nuntă pentru fiica cea mică.

Apoi, au cumpărat o casă și au mobilat-o. La următoarea ședință de chimioterapie mi-a pus invitația pe birou: „Prezența dumneavoastră ne-ar onora, doamna

doctor". I-am mulțumit. Voia o nuntă de poveste. Se pare că așa fusese. Dincolo de așteptări. Din păcate, nu am putut participa. Îi străluceau ochii când îmi povestea cât de frumos a putut fi.

Fiica cea mare i-a surprins, venind acasă puțin mai devreme decât se așteptau ei. Venise să ajute la pregătirile de nuntă. Când și-a văzut tatăl tuns astfel, a înțeles ce voia să spună la telefon cu: „Bine. Am fost la spital, am venit de la spital.” S-a așezat pe scări și a început să plângă. Ali Bey a încercat s-o liniștească. E un fel de răceală la plămâni. Că și răcelile astea sunt de mai multe feluri. Părea să-l creadă. Toți din casă cunoșteau și înțelegeau situația, dar aleseseră să se comporte ca și cum nimeni nu ar fi știut altceva decât ceea ce le spunea tata.

M-a surprins atitudinea lor. Fiecare om trăiește, de fapt, în propriul său adevăr.

Toate acestea se derulau cu iuțea în viața lui Ali Bey, iar acesta nu rata niciun tratament. Cu excepția zilelor când trebuia să mai aștepte din cauza numărului

scăzut de leucocite, respecta cu sfințenie planul de tratament. Și internat fiind, el era cel care ridica moralul pacienților.

„Nu pe doctor trebuie să-l întrebi, ci pe cel ce suferă.” Devenise o vorbă care i se potrivea mănușă. Am putut constata că pacienții care l-au întâlnit au rezistat mult mai bine tratamentului, deși condiția inițială nu promitea prea mult. Le spusese tuturor cunoscuților că e în căutare de mireasă pentru fiul lui. Că, dacă ar fi fost să aștepte ca băiatul să ia vreo hotărâre, aceasta nu s-ar fi întâmplat prea curând. Veneau și vești dinspre partea asta, dar soția lui se împotriva. Sărmana femeie își făcea griji pentru viața lui, nu-i ardea de umblat după nurori. Dar el nu se lăsa și pace. Într-una din zile a insistat să meargă să o vadă pe fata recomandată de un vechi tovarăș de lucru. Așadar, la sfârșitul ședinței de chimioterapie, Ali Bey și-a luat nevasta și fiica mai mare și s-au dus în pețit. Mama a lăsat decizia pe umerii fiicei sale. Le-a plăcut tuturor fata și au plănuit când și cum să o prezinte băiatului. Date fiind circumstanțele, aceasta ar fi trebuit să se întâmple cât mai curând. Cum nunta fetei

celei mari urma să fie în două săptămâni, băiatul s-ar fi convenit să fie prezent. Se crea contextul ideal pentru aranjamente. Lucrurile s-au petrecut așa cum au fost planificate. Tinerii s-au văzut la nuntă, s-au plăcut, Ali Bey era în culmea fericirii. O nuntă se încheiase. Mai aveau două pe listă, dar nu se grăbeau. Nu trebuia să lipsească nimic: ceremonia de logodnă, tava cu daruri de nuntă, noaptea de henna și, în cele din urmă, nunta cu tot alaiul ei. Se gândeau cu duioșie la noră și la visurile ei: „Este și ea fiica unei mame care și-a făcut visuri pentru ea. Entuziasmul nostru nu trebuie să treacă peste visurile lor.” Părea că lucrurile se mai calmau pentru Ali Bey. Dar nu a fost chiar așa. Voia cu orice preț să-și mute fiul în localitate cu tot cu serviciu. Oricât încercau, nu reușeau să obțină transferul băiatului. Nu m-a mirat deloc gestul lui Ali Bey de a cere audiență la primar, urmând sfatul unui prieten. S-a dus acolo, și-a scos pălăria și a spus: „Domnule primar, eu am cancer. Nu mai am mult de trăit. Vă rog, ajutați-l pe fiul meu să obțină transferul în localitatea noastră.” Povestea cu mare vervă despre întâlnire.

Toți cei care-l vizitau la spital aflau despre acest succes grozav al lui.

Ca medic, pe tot parcursul tratamentului, nu l-am găsit niciodată într-o zi proastă. Fiecare era importantă, plină de lucruri care se cereau rapid rezolvate. Tumoarea se micșora semnificativ. Am fost precaută în continuare. Chiar dacă răspunsul la tratament era bun, posibilitatea recurenței bolii exista.

La sfârșitul chimioterapiei, am considerat că ar trebui făcută și radioterapie și i-am sugerat să se odihnească o vreme între cele două tratamente atât de invazive. A vrut să înceapă imediat. Părea că se uită la un film pe repede înainte. Aș fi vrut să știu cum se simțeau ai săi cu atâtea decizii luate într-un timp atât de scurt. Mă temeam că pe unele le puteau regreta.

Fiica cea mică era deja însărcinată. Mi-a trecut prin cap că tinerii s-au gândit să-i ofere lui Ali Bey dulceața unor clipe ca bunic, alături de un nepoțel. Mi-am amintit de zecile de confesiuni ale unor cupluri care-mi vorbiseră despre motivele pentru care nu se simțeau

pregătite să aibă copii. Fiecare avea propria poveste. Încă mă nedumirea cum un singur eveniment reușise să reevalueze toate prioritățile acestor oameni. Iar răspunsul mi-l ofeream în funcție de cum se schimbau și emoțiile mele.

Ali Bey nu vorbea doar cu mine, ci și cu ceilalți pacienți: „Nu te mai plânge atât! Gândește-te ce poți face să ieși din asta!” le spunea tuturor.

Nu știi cât a învățat fiecare din experiențele acestui bărbat de ispravă. Dar era sincer și nu renunța în niciun context în a se destăinui tuturor celor pe care-i întâlnea.

Spre sfârșitul tratamentului, începuseră și problemele. „Mi-am dorit mereu să fiu în stare să-i construiesc nevastei mele casa pe care și-a dorit-o. Cu asta, știu că am făcut tot ceea ce trebuia să fac.” Ochii lui deveneau tare triști la gândul că o putea lăsa pe tovarășa lui de viață singură. În cele din urmă au cumpărat o casă mai mare, au mobilat-o pe inima lor. Petreceau acum timp împreună, savurând cafeaua pe terasă. Exact cum își imaginase ea atâția ani la rând. Povesteau despre tinerețe, despre

clipele lor fericite, despre câte trăiseră împreună. Fiica lor mi-a povestit că într-una din zile, pe când stăteau la cafea, la radio s-a difuzat o melodie, ale cărei versuri sunau cam așa: „În fața spitalului crește un smochin/Dar doctorul meu nu a găsit leac și pentru mine.” Au izbucnit în plâns amândoi și nu au mai putut vorbi multă vreme. Apoi, când au reluat conversația, au făcut-o de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Mai târziu, când problemele respiratorii s-au agravat, Ali Bey a cerut să se interneze. Voia să trăiască până la ultima lui suflare pe picioare. Cred că acesta a fost momentul în care a hotărât să renunțe. Pentru a-i fixa un alt scop foarte important, i-am spus „În trei luni vă veți vedea nepotul, Ali Bey!” A zâmbit și mi-a răspuns: „Doamna doctor, indiferent dacă voi mai fi sau nu, eu știu că el este pe drum și că va ajunge cu bine. Pentru mine, el s-a născut deja.”

Da, acum pot spune că a fost o renunțare conștientă.

I-am dăruit atunci cartea lui Viktor E. Frankl, *Omul în căutarea sensului vieții*. Era un alt model al propriei sale concluzii: „Omul poate rezista chiar și celor mai grele încercări atâta timp cât găsește un sens demn vieții sale.”

Greul diferă de la o persoană la alta. La fel și sensul vieții. Aflarea lui poate prelungi viața. Acesta este un adevăr de necontestat. Când un om ajunge să-și vadă visul cu ochii, probabil vine și momentul în care trebuie să se retragă din această lume.

Zece ani mai târziu, am reîntâlnit-o pe fiica cea mică. Venise la spital imediat după moartea tatălui, să-mi mulțumească. Nu m-a găsit și nici nu a putut reveni. Mulți ani după aceea văzuse pe internet pagina despre tatăl ei. Toată familia se simțea onorată. Emoția pe care am simțit-o ascultând-o m-a convins că eram pregătită să împărtășesc povestea lui Ali Bey.

Pentru mine, acuratețea povestirilor despre pacienții mei este extrem de importantă. Am păstrat legătura cu fiica și am întrebat-o dacă ar fi de acord să readucem la viață zilele grele prin care trecuseră. Mă

temeam că voi răscoli dureri ascunse. Regretaseră că făcuseră toate lucrurile acelea într-un timp atât de scurt? „Dacă timpul tatălui meu nu ar fi fost limitat, probabil că nu aş fi luat atât de repede decizia de a avea un copil. Dar fiica mea are deja zece ani şi ea este sensul vieţii mele. Privind înapoi, sunt fericită că nu am amânat.”

Drumurile noastre s-au mai intersectat apoi. Locuiau nu foarte departe de mine, în acelaşi cartier, şi m-au invitat într-o zi pe la ei. Aveam şansa să-i văd pe toţi laolaltă. Într-adevăr, femeile familiei erau acolo şi dădeau forţă protectoare întregii case.

Văzând visul lui Ali Bey împlinit, eu m-am simţit împlinită. Eram sigură că el semănase seminţele acestei calde solidarităţi.

Mi-au plăcut mult nepoţii lui. Îmbrăţişându-i, le-am spus ce bunic grozav au avut.

Şi, în îmbrăţişarea aceea, l-am simţit pe Ali Bey, mai viu ca niciodată.

5. AȘ VREA SĂ MOR ÎN PATUL MEU

Eforturile noastre de a menține pacientul implicat în tratament deveniseră zadarnice.

Familia nu era pregătită să facă față provocărilor care ar fi putut să apară. Îi înțelegeam bine. Am discutat toate detaliile. Prin semnarea documentelor, își asumau întreaga responsabilitate pentru mama lor, odată cu externarea. Luau la cunoștință faptul că nu puteau beneficia de tratamentele pe care doar spitalul le putea oferi, că starea pacientei se putea deteriora brusc.

Acceptam să-mi acord suportul în continuare, dar consecințele evoluției bolii în condițiile de acasă le-ar fi aparținut în totalitate. Decizia familiei trebuia să fie comună și bine asumată. Dacă s-ar fi întâmplat ca mama lor să moară în spital, ar fi însemnat că nu i-au îndeplinit ultima dorință. Aceasta atârna cel mai greu: ultima dorință.

Am discutat cu studenții mei deciziile membrilor familiei și consimțământul pacientului.

Am simțit întreaga responsabilitate a dascălului, a modelului său, pe umerii mei. A crea iluzii, speranțe false, a induce pe cineva în eroare ar fi fost cea mai gravă greșeală profesională.

Între îngrijirea în spital, împotriva voinței pacientului, și a-i împlini dorința de a muri în propriul pat, acasă, am optat pentru aceasta din urmă. Dar trebuia să depășesc orice umbră a îndoielilor de tot felul. Știam că voi găsi răspunsul în manualele de etică medicală, mergând pe cuvinte cheie: „decizii la sfârșitul vieții,” „competență” și „consimțământ informat.”

Pacienții au dreptul de a refuza tratamentul, dar cum să evaluez corect și să accept această decizie?

Cunoștințele teoretice asupra problemei îmi adânceau confuzia. Mă aflam în miezul unei triade: conștiință, morală, legalitate. Dacă insistența pacientei mele de a merge acasă era legată de dorința de a nu-și împovăra copiii și de a evita cheltuielile medicale, ar fi trebuit

să înțeleg prima, să-i susțin dreptul de a primi tratament și de a căuta alternative. Potrivit *Regulamentului privind Drepturile Pacientului*: „cu excepția cazului în care este cerut prin lege, responsabilitatea pentru potențialele consecințe adverse aparține pacientului, iar pacientul avea dreptul să refuze sau să ceară întreruperea tratamentului în curs sau planificat”.

Se impunea să informez atât pacienții, reprezentanții lor legali, precum și rudele despre posibilele consecințe ale neefectuării tratamentului și să obțin un document scris care să indice că am îndeplinit întregul protocol. Regulamentul permite renunțarea la tratament chiar dacă acesta este în curs. Unde începea responsabilitatea mea legală? Era întrebarea care nu-mi mai dădea pace. Pacienta mea era în deplinătatea facultăților mintale. Decizia ei nu putea fi contestată. Am citit opinii, păreri felurite în situații felurite. Cele mai multe sugerau că, știind că moartea este iminentă, oamenii iau decizii iraționale.

Simțind cum îmi crește anxietatea după lecturarea a sute de pagini pe subiect, am decis să consult un expert. Datele pe care le adunasem deja deveniseră copleșitoare. Am contactat un coleg, expert în deontologie medicală și i-am explicat situația. M-am simțit foarte ușurată când mi-a spus că dacă am încredere în pacientul meu și în rudele acestuia, ar fi o decizie morală din partea mea să-i susțin în demersul lor. Pacientul avea dreptul să-și stabilească viitorul.

În literatura de specialitate, problema intra în capitolul despre „îngrijire și decizii referitoare la pacientul terminal”. Nicio intervenție medicală nu poate fi efectuată fără acordul pacientului.

Căutând informații pentru cazul meu, am aflat că existau și situații extrem de complicate, care implicau tutelă. Era vorba despre pacienți cu conștiința afectată, despre persoane care puteau pune în pericol viața altora, sau despre rude care ar fi făcut orice ca să obțină dovezi ale instabilității psihice ale bolnavilor pentru a lua decizii în numele lor. La cea mai mică bănuială a unei intenții malefice, ar fi trebuit chemată procuratura.

Nu era cazul nostru. Am semnat documentele și am aranjat o succesiune terapeutică pentru acasă. Ne-am luat rămas bun și părea că trecusem peste acest hop. Dar, a doua zi, un alt pacient internat, foarte aproape de vindecare, venise să ceară același lucru. Le-am argumentat științific tuturor celor prezenți că nu este momentul să renunțe la tratament.

M-a ascultat și a rămas. O săptămână mai târziu, a plecat vindecat să trăiască acasă, așa cum a dorit.

Am împărtășit această experiență într-un articol și l-am trimis unei reviste de etică.

Am considerat că ar fi putut ajuta pacienții și rudele în depășirea unor astfel de incidente. Am primit câteva comentarii din partea cititorilor în suplimentul de duminică al ziarului în care mai publicam articole medicale de popularizare.

Am primit și câteva e-mailuri. Fiul, care locuia într-un oraș îndepărtat, încerca să decidă ce ar fi fost cel mai bine pentru mama sa, care insistase să fie externată în urmă cu câteva zile. Îmi spunea că îl ajutaseră mult

explicațiile publicate. O altă persoană, convinsă că spitalele erau de nesuportat, acceptase solicitarea mamei sale de a fi externată și semnase documentele necesare pentru a o aduce acasă. „Doctorul a spus că s-a recuperat, că glicemia ei era sub control, dar au vrut să o mai țină în spital câteva zile pentru monitorizare. Mama și cu mine nu am fost de acord. Deocamdată, starea ei este bună. Dacă ar fi fost o situație riscantă sau critică, nu aș fi scos-o din spital chiar dacă ar fi vrut. Dar doctorul și noi toți, cei de acasă, am fost de acord cu alegerea ei.”

Un alt cititor își pierduse soția în vârstă de 44 de ani și, puțin timp după aceea, pe tatăl său în vârstă de 91 de ani. Amândoi ajunseseră în secția de terapie intensivă din cauza unui cancer pulmonar. A ales să-și împartă această durere, pe care o purta de ani de zile, cu noi. Nu a putut îndeplini cererea soției sale, exprimată atât de simplu, dar sfâșietor: „Nu mă trimite acolo!” A ales s-o interneze, împotriva rugăminților ei, sperând că face ceea ce trebuie. Alegerea l-a epuizat.

Fiecare dintre noi trăiește cu propria provocare la maximum. Deciziile se iau individual. O soluție bună

pentru cineva poate fi exact opusul pentru altcineva.
Adesea, oamenii au nevoie să spună ce li se întâmplă
pentru a fi siguri că aleg bine calea.

Sau doar să vorbească. Atât.

Dar, indiferent de abordare, întotdeauna se
deschide o cale de urmat.

6. LECȚIA DIN SPATELE SUCCESULUI

Am un pacient despre care le vorbesc mereu studenților mei.

Desigur, fiecare caz este unic, dar pentru a exemplifica, trebuie să aleg.

Criteriul meu fundamental de selecție: mesajul. Atunci când le vorbesc studenților, mi-e important să transmit o învățătură aplicabilă în mai multe situații. Fiecare mesaj poartă o încărcătură aparte.

Acum, aș vrea să înțeleagă limpede că în spatele fiecărui medic de succes se află pacienții care l-au investit cu încrederea lor totală.

*

Ne-am întâlnit prima oară în urmă cu paisprezece ani. În dosarul medical, o descriam ca pe „o pacientă în vârstă de 42 de ani”. Se tratase pentru astm mult timp și

pe la mai mulți medici. Din aproape în aproape, a ajuns și la mine pentru investigații suplimentare.

S-a dovedit a fi o decizie bună. Femeia, cu dificultăți persistente de respirație în ciuda tratamentului corect pentru un astm, trebuie să fi fost diagnosticată greșit cu astm sau să fi avut o afecțiune atașată astmului ei sever. Când am chemat-o în biroul meu pentru a-i explica toate rezultatele și a o informa cu privire la starea ei, nu mi-am închipuit că voi avea una dintre cele mai interesante conversații din viața mea profesională de până atunci. Avea o boală rară, care nu era foarte cunoscută și despre care informația era destul de limitată: proteinoză alveolară. Citisem despre această afecțiune în literatura de specialitate, dar nu întâlnisem niciodată un pacient cu acest diagnostic de-a lungul celor șaisprezece ani de pregătire specializată. Aveam cunoștințe teoretice și am început să i le explic pe înțelesul ei. Alveolele sale pulmonare nu puteau elimina proteinele care se acumulau în interiorul lor. Existau câteva studii importante, dar nu existau scheme de tratament și medicamente

dedicate, la scară largă. În literatură se vorbea despre o procedură numită „lavaj pulmonar complet”, în care materialul proteic acumulat era spălat efectiv din alveole, sub anestezie generală.

Nu o făcusem niciodată înainte și nici măcar nu văzusem cum se face. Am decis să-i fac o programare la singura echipă specializată din țară la acea vreme.

Ceea ce începuse ca o sesiune informativă luase forma unei conversații. Ea se străduia să înțeleagă. Toată viața ei se crezuse astmatică și primise tratament pentru asta. Observase și ea că vechile rețete nu aduceau îmbunătățiri prea mari stării ei generale. Își comparase evoluția cu a altor persoane diagnosticate cu astm. Privite așa, lucrurile păreau normale. Acum, veneam eu să-i spun că are o afecțiune al cărei nume nici măcar nu-l putea pronunța bine și a cărei cauză și tratament nu sunt încă destul de cunoscute. Mai mult, aveam de gând s-o trimit în alt oraș, să se lase în mâinile unor medici pe care nu-i știa. S-a opus ferm.

— Doamna doctor, am avut încredere în dumneavoastră. Am crezut că mă veți ajuta. Nu mă duc nicăieri.

— Dar eu nu pot să vă fac această procedură.

— Eu vreau să mi-o faceți dumneavoastră. Nu mă duc în altă parte!

— Nu am mai făcut asta niciodată. Vă trimit în grija unor specialiști.

— Eu doar dumneavoastră îmi încredințez sănătatea.

— Sunt o persoană curajoasă, nu fug de provocări, dar nu pot aplica un tratament pe care nu-l cunosc și pe care nu l-am mai văzut vreodată.

— Sunteți de specialitate, puteți. V-am spus clar, am încredere doar în dumneavoastră. Sunați-i pe acei colegi, studiați ce scrie prin cărți. Eu nu plec nicăieri.

— Ei bine, atunci! Vom vedea ce se va putea face.

Conversația este identic redată. Pacienta mea, dependentă de oxigen, cu detresă respiratorie chiar și așezată, fără să fie expusă la efort, îmi pusese o mare povară pe umeri. Aveam în față o femeie tânără. Fiica ei urma să

înceapă facultatea. Aveau o listă lungă de așteptări de la viață. Începuse de curând propria ei afacere. Era convinsă că în scurt timp avea să devină independentă financiar.

Eu trebuia să fac o procedură riscantă pentru care nu aveam experiență. Mi-a fost tare greu să-mi adun curajul. I-am spus și pacientei prin ce treceam. „M-am gândit mult la asta și nu vreau să risc”. Ea a replicat: „Îmi asum eu riscul. Voi semna orice doriți”.

Ajunsă în acest punct, nu am avut încotro și am apelat la colegii mei, experți în lavaj pulmonar. Din explicații, nu părea foarte dificil. Încorpora gesturi medicale comune și altor proceduri pe care le știam bine. M-am gândit că era important să construiesc o echipă bună și să obțin sprijinul unor colegi din alte servicii medicale. Specialiștii în lavaj care mă instruiam mi-au trimis toată procedura secvențiat, pas cu pas. M-au asigurat că nu era nimic de care să mă tem. Părea destul de la îndemână și m-am mirat că încă nu devenise o procedură ordinară. Obişnuită cu sălile de operație și cu diverse tehnici invazive, am pornit acțiunea cu multă încredere. Citeam

întruna despre lavajul pulmonar, adunasem deja echipele de anestezie și de chirurgie toracică. Am repetat împreună. Totul era limpede în mintea fiecăruia dintre noi. Părea că suntem pregătiți.

În dimineața procedurii, am adunat din nou întreaga familie și le-am explicat tuturor, încă o dată, despre ce era vorba. Copiii ei erau uimiți. Influențați de încrederea și hotărârea mamei lor, au acceptat procedura, dar nu erau nici pe departe la fel de calmi. Când pacienta mea și-a dat consimțământul, a ținut să adauge: „Am fost informată cu privire la toate riscurile, inclusiv decesul, și le accept”. Nu mai era necesar consimțământul nimănui altcuiva. Cu toate acestea, liniștea lor însemna enorm pentru mine. Soțul ei era extrem de îngrijorat. M-a întrebat: „Aveți încredere în dumneavoastră?” Am răspuns realist. „Mă bazez pe ceea ce am citit și pe ceea ce am fost învățată. Înțeleg că nu este o procedură foarte complicată, dar, ca la orice intervenție, există riscuri. Avem o echipă bună și vom face tot ceea ce ține de noi pentru a evita orice problemă.”

Au tăcut. Au înțeles că rămăsese un singur lucru de făcut. Să aștepte.

Starea noastră, a tuturor celor din blocul operator, era excepțională. Aveam o audiență mare. Pacienta fusese adusă în sală, pe targă. Urma să primească anestezia. În paralel, am verificat lista pașilor de urmat. Echipa a pregătit materialele. M-am apropiat de bolnavă și am privit-o în ochi. Mi-a fixat privirea și a repetat: „Vă încredințez sănătatea mea conștient și total. Nu vă faceți griji! Știu că veți face tot ce veți putea. Să nu vă fie teamă!”

Cuvintele ei au creat o stare mult deasupra oricărei situații cu care eram obișnuiți. Eram sigură că pereții sălii de operație nu mai asistaseră niciodată la un astfel de eveniment.

Înainte de a adormi, a șoptit: „Ne vom revedea după ce mă voi trezi”. Vorbele ei, departe de a-mi spori anxietatea, m-au liniștit pe loc. M-am simțit foarte sigură pe mine, capabilă să conduc echipa și să duc intervenția la bun sfârșit. O stare festivă m-a cuprins. În jurul meu și în mine, totul era o sărbătoare.

Am decis să rămân lângă ea până când se va trezi. M-am desprins doar pentru câteva minute, pentru a ieși în pragul ușii sălii de operație și a-i informa pe ai ei că situația era sub control. Urma să rămână peste noapte la terapie intensivă.

Primul lavaj pulmonar fusese un succes. Într-o săptămână, urma să repetăm operația pentru celălalt plămân. Ar fi trebuit să respire mai bine după toate acestea. În zori, am adus-o în salon. Avea tensiunea puțin ridicată, nimic altceva. Îmi repeta întruna că, după al doilea lavaj, nu mai dorea să treacă prin secția de terapie intensivă, pentru că nu era cazul. Se simțea bine. Am asigurat-o că vom alege, întotdeauna, cea mai bună soluție medicală pentru ea.

Din fericire, după ce a petrecut noaptea celei de a doua intervenții în clinică, a putut fi externată curând.

Odată startul luat, lucrurile și-au urmat calea firească. Corpul ei lucra după legile lui, umplând din nou alveolele cu resturi proteice. Pentru un lavaj ulterior a fost adusă cu ambulanța din cauza distresului respirator

sever. A fost nevoie și de terapie intensivă. Atunci am înțeles pe deplin faptul că alegerea ei de a rămâne în oraș pentru tratament fusese una corectă.

În noaptea aceea, dacă nu am fi intervenit imediat, ar fi murit.

Îmi amintesc emoțiile sfâșietoare prin care au trecut cu toții atunci. Fiul ei urma să înceapă serviciul militar. S-a despărțit în lacrimi de mama, aflată pe patul de spital. Amândoi s-au gândit, probabil, la același lucru. Putea fi ultima lor îmbrățișare, dar nu au lăsat să se vadă mai mult decât tensiunea firească a unui astfel de moment. Plecarea în armată a băiatului atinge întotdeauna inima unei mame.

Terapia continuă cu oxigen a fost atunci singura soluție. Purta aparatul peste tot. I-a impresionat pe colegii fetei, studentă acum. Nimeni nu mai văzuse atâta curaj și determinare. Mergea în continuare la lucru și, pentru a nu-și deranja colegii cu zgomotul produs de aparatul de oxigen, l-a plasat într-o cameră alăturată, a prelungit cablul și a continuat să lucreze. Situația îi șoca,

la început, pe toți cei care o întâlneau. Apoi, îi punea pe gânduri.

Realiza obiecte de broderie pentru zestrea tinerelor din atelierul ei. Simboluri pentru o căsnicie bună. De fapt, ea însăși era simbolul rezistenței în fața greutăților.

A șofat în continuare. Pe locul pasagerului stătea, cuminte, tubul de oxigen. Odată ajunsă acasă, cobora și, obosită și fără suflare, se așeza să se odihnească pe banca din fața blocului. Uneori, își reîncărca bateriile, la propriu, cu oxigenul produs de aparatul din casă, printr-un cablu, coborât de la etajul trei, de-a lungul balcoanelor.

Căutasem dispozitive de oxigen portabile, care să-i fi încăput în poșetă. Nu am reușit să obținem unul. Nimic nu o descuraja. Își crease propriile ei mecanisme de alimentare cu oxigen.

După cel de-al nouălea lavaj pulmonar, a luat sfârșit și dependența de oxigen suplimentar. Testele sale respiratorii se normalizau. Viața ei continua tot mai aproape de firească.

Copiii și-au încheiat studiile și s-au așezat la casele lor. Mă considerau ca pe un membru al familiei. Am fost chiar martoră la nunta fiicei.

I-au urmat alți pacienți internați în clinica noastră pentru lavaj pulmonar. Unii veneau din alte orașe.

Este povestea unei reușite și de aceea simt nevoia să o spun. Un succes datorat unor oameni cu totul speciali. Desigur, fiecare este liber să-și formuleze propriile concluzii. Acestea vor fi întotdeauna legate și de experiențele personale.

Pot fi păstrate, pot fi uitate.

Până la următoarea lecție pe care viața ne-o servește.

7. REFLECȚII

Fiecare eveniment are două fețe. Una este dată de experiența persoanei care îl trăiește și cealaltă de reflecțiile asupra a ceea ce s-a întâmplat. Chiar dacă persoana își împărtășește trăirile, se cuvine să privim întotdeauna și reflecțiile din oglinda așezată dinaintea ei.

Am cules indiciile date de imagini și am compus povestea care urmează.

Experiența:

În curând, voi muri ...

S-a întâmplat acum un an. Eram internată în această secție. Poate, la câteva saloane distanță. Eram complet derutată. Mi-era frică. Cumplit de frică. Îmi treceau prin minte zeci de variante... Nu mai puteam trăi normal nicio clipă. Cele mai rele coșmaruri îmi invadaseră toate gândurile. Nu mai închideam un ochi. Devenisem

foarte irascibilă. Nu înțelegeam nimic din ceea ce mi se întâmpla. Nu mă duruse nimic până acum. Deși aveam un ritm nebun, eram foarte atentă. Împreună cu soțul meu făceam amândoi controale medicale periodice. De-abia trecuseră trei luni de la ultimul control. Eram complet sănătoasă; asta ne-au spus. Era un răspuns așteptat. Nu m-am simțit nici mai bine, nici mai rău după ce l-am primit. Zilele mele au continuat la fel după aceea. La un moment dat, am început să simt o ușoară dificultate în respirație. Mai ales atunci când eram un pic obosită. Am atribuit-o suprasolicității. Știam că avea să treacă îndată ce m-aș fi odihnit.

„Aș vrea să faceți o radiografie pulmonară” mi-a spus doctorul meu. Suna ca o sugestie pentru un caz deja identificat. Rezultatul a surprins pe toată lumea. În prezența familiei, doctorul mi-a explicat ce descoperise.

Spre spital, plecasem de acasă împreună. Credeam că după ce vom primi rezultatele, vom porni imediat în vacanța planificată. De fapt, eu aveam să pornesc singură într-un fel de altă călătorie prin spital. Prioritățile noastre s-au schimbat brusc.

Radiografia arăta un cancer invaziv care se împrăștia spre plămânii mei. Trebuia să încep investigațiile de îndată. Aveam nevoie să eliminăm cea mai rea dintre posibilități cât mai repede.

Am fost plasată într-o cameră de spital luxoasă, alături de fiica mea. Voiau să ne simțim ca acasă. Dar, era oare posibil? Bănuieli crunte începuseră să mă macine pe dinăuntru. Încercam să ascundem una față de cealaltă toate temerile care ne traversau. Fețele noastre nu ne ajutau de loc. Ni se citeau emoțiile controversate pe chip.

Raportul patologic al nodulului depistat în gâtul meu confirma tumoarea malignă. Medicii discutaseră deja cu soțul meu și cu fiica noastră înainte de a-mi transmite diagnosticul.

Voiau să afle de la ei cam care ar fi putut fi reacția mea la auzul unei astfel de vești.

Cine putea ști așa ceva? Au vorbit îndelung. În cele din urmă, au decis că trebuia să fiu informată de la bun început. Încă se întrebau dacă făceau bine procedând astfel?

Eu cred că da. Mi-au acordat oportunitatea de a-mi cunoaște dușmanul fără să mă agăț de false iluzii. Mă putea pregăti pentru sfârșit odată cu diminuarea speranțelor mele. Dacă nu mi-ar fi spus, pe măsură ce m-aș fi simțit tot mai rău, aș fi înțeles și m-aș fi simțit și înșelată.

Desigur, puteam pretinde că nu observ. Dar eu nu sunt așa. Încrederea este foarte importantă pentru mine. Știu că, pe măsură ce omul pierde controlul asupra propriei vieți, simte nevoia de a transfera centrul său de putere asupra altcuiva. Aici intervine cel mai prețios ajutor. Preferam adevărul. Oricare ar fi fost el. Aveam nevoie de încrederea mea neștirbită în oameni.

Ne-am promis unul altuia că nu ne vom da bătuți. Fiecare test suplimentar ne dădea câte o nouă lovitură. Îmi invadase tot corpul. Nu înțelegeau de unde ar fi putut porni. În cele din urmă, au oprit investigațiile. Nu voiau să mă facă să sufăr mai mult decât sufeream deja. Discuțaseră opțiunile de tratament. Se putea încerca ceva, dar nu erau siguri cât de eficiente puteau fi. Dușmanul nostru era o boală care nu ar fi fost complet învinsă cu ceea ce

aveam. S-a decis că timpul era prețios și că cel mai important lucru era să controlăm ce se putea controla cât mai mult cu putință.

Am făcut tratament după tratament. Am încheiat cu radioterapie. Părea că funcționa. Doctorii ne-au spus că epuizaseră toate variantele de care dispuneau. Am fost foarte fermi în convingerea noastră de a nu renunța la victorie. Trăiam cu mai multe limitări decât înainte de diagnostic, dar îmi repetam cu multă convingere că nu eram bolnavă. Învinsesem. Eram alături de cei dragi. Devenisem mai egoistă și mai avidă de a petrece cu ei cât mai mult timp. Nici nu prea mă văietam. Îmi lipsea doar forța de a mă îngriji mai mult de animale. Ocupau un loc important în viața mea și îmi plăcea să le îngrijesc.

Zilele noastre începuseră să arate cam la fel. Îmi doream să stau fără să fac nimic și să o am pe fiica mea vorbind continuu lângă mine. Găseam liniște în vocea ei. Era cel mai prețios dar al meu. Era o parte din mine. Era cumplit de dureros să-mi las această parte în urmă. Chiar și atunci când nu mai știa ce să spună, insistam:

„Vorbește, chiar dacă nu ai nimic important de spus”. Și ea vorbea în continuare.

Faza finală, când lucrurile au început să o ia la vale, a mers pe repede înainte. Nu poți să previi așa ceva. Întrebarea despre ce ai face dacă ai mai avea doar o anumită perioadă de timp de trăit e fără sens. Lucrurile nefinalizate sunt inutile. Pasiunile și visele sunt șterse. Amintirile sunt pierdere de timp... Nu mai dorești să te ocupi de momentele care au trecut. Îți rămâne doar revolta. O revoltă suficient de mare pentru a umple golul care se cascadează. Acesta devine singurul sentiment real și persistent.

Întrebarea „de ce eu?”, mi-o pusesem de nenumărate ori. Reușisem să încadrez dragostea, pasiunile, realizările și bunătatea în viața mea relativ scurtă, dar nu reușisem să însciu mai mult timp în această lume. Oamenii care trăiesc fără direcție, care nu aduc bine niciunui suflet, care nu fac altceva decât să producă rău, trăiesc bine-mersi, în timp ce eu mai am foarte puțin de trăit. Sunt atâtea lucruri de care nu m-am săturat! Atâtea pe care nici nu le-am încercat!

Am comis vreo crimă? Care este păcatul meu? Erau întrebările care înlocuiau „de ce”-ul. Tot fără răspuns. Treceam apoi prin clipe de adâncă automustrare. Cum de-mi petreceam ultimele zile gândindu-mă la toate prostiile astea? Mai bine... Dar nu-mi ardea nici de ieșit, nici de conversații și întâlniri amuzante. Oricum, totul se va sfârși. Eram atât de obosită. Aș fi vrut să stau nemișcată. „Dar tu, tu nu te opri! Draga mamei, vorbește!... Să nu mă lași pradă tăcerii!”

Prima Reflecție:

Ea moare...

Este foarte dureros să vezi și să cunoști astfel de lucruri. La început, a fost și mai greu. Oamenii se obișnuiesc. Nicio durere nu persistă cu aceeași intensitate ca în prima ei clipă. Oare chiar așa o fi? Să compari gradele suferinței?! Ce se schimbă? Intensitatea sau reflecția ei?

„Mama ta mai are puține zile de trăit” au spus ei.

„Nu putem da o dată exactă, dar nu credem că va trăi mai

mult de un an.” Câștigam un pic de timp, dar plin de zile dificile. Trebuia să fiu puternică. Până să primim diagnosticul, nervii noștri fuseseră întinși la maximum. Ne agățasem sporadic și de ideea că există și finaluri fericite. Speranțe deșarte.

Nu m-am mai prezentat la niciun examen. Hotărâsem să mă dedic mamei mele.

Mi-am suspendat înscrierea în ultimul an de facultate. Întrebarea care, odinioară, era cea mai importantă la sfârșitul fiecărui an de studii: „Unde ați vrea să mergem în această vacanță?” își pierduse orice noimă. Am mers cu mama la toți doctorii care îi puteau da un răspuns. Am vrut să evităm orice regret că nu încercasem tot ce se putea. Răspunsul era unul singur. Putea încerca tratamentele existente. Se spera o „îmbunătățire temporară”, nicidecum o vindecare completă. Nimeni nu promitea nimic în plus. Când ai pierdut cam totul, privești câștigul un pic diferit. Pentru noi, o zi fără durere era un câștig. Totul! Dar și numărul acelor zile se micșora văzând cu ochii.

Mama era singura persoană la care mă uitam cu admirație vie. La jumătatea vieții, teoretic cel puțin, era o femeie vibrantă, sensibilă la tot ce se petrecea în jurul ei. Deși mereu în șuvoiul emoțiilor de tot felul, avea o logică imbatabilă. Oricine a cunoscut-o ar fi putut depune mărturie în acest sens. În primii lor ani de căsnicie, părinții mei trecuseră prin momente dificile. Au pornit o afacere și au crescut împreună. Mama a obținut a doua ei diplomă universitară. A avut multe realizări. Nu tolera înfrângerea. Nu făcea nimic doar pentru ea. Trebuia să împartă cu ceilalți.

De când mă știu, din casa noastră nu lipsiseră vreodată câini și pisici fără stăpân. Salva tot ce întâlnea. Până la urmă, a pus umărul la înființarea unei *Societăți pentru Protecția Animalelor*. Își îndeplinise, astfel, visul de a proteja făpturi nevinovate pe care nu le-ar fi putut îngriji de una singură.

Aveam o familie blândă și armonioasă. Noi toți am fost la școală. Viitorul nostru era asigurat. Fusesse principalul scop al mamei: educația. Luptase cu toată ființa

pentru fiecare dintre noi, de parcă știa că avea să i se întâmple ceva și nu și-ar fi găsit liniștea decât prin diplomele noastre de absolvire. Tocmai acum, când ar fi putut respira ușurată. Se pare că momentul relaxării nu vine niciodată cu adevărat. Nu pot să cred! Am ajuns chiar în momentul în care medicii aveau să transmită diagnosticul. Deodată, teama i-a umplut privirea. I-am prins mâna imediat. Am vrut să știe că sunt acolo, să mă simtă. Numai mie îmi permitea să o ating. Nu putea suporta atingerea altei persoane. Am rămas lângă ea. Permanent.

Deoarece nu aveam probleme financiare, am putut rămâne într-un salon privat. L-am transformat într-un mediu plăcut pentru ea. Am căutat să se simtă ca acasă. Fotografiele noastre, lenjeria ei preferată, cămășile de noapte elegante, halatele și cărțile de pe noptieră, lucruri de care nu se despărțea niciodată, le-am luat cu noi. Am împărțit aceeași cameră cu ea. Din când în când, mă trimiteau acasă să mă odihnesc. Tresăream des în timpul nopții. În coșmarul care mă chinuia, mama întindea mâna spre mine și eu nu o puteam atinge.

Devenisem nedespărțite.

Ea nu putea să doarmă. Niciun medicament nu o putea ajuta. Dacă ațipea pentru cinci minute. Părea că stă trează dinadins. Se mișca, își scutura capul, își ridica brațul dureros. Găsea ceva de făcut ca să nu doarmă. În cele din urmă, a izbucnit: „O să sufăr mult? Cum voi muri?” Nu putea uita ce-i spusese doctorul: „Într-o zi, vei adormi și nu te vei mai trezi. Vei pleca fără durere...”

Parcă ne implora pe toți: „vă rog să nu mă țineți în viață cu forța. Nu-mi prelungiți suferința!” Era o luptă continuă. Ar fi luat pastilele să adoarmă, dar amâna cât se putea. Ne certam. Se temea să închidă ochii. Tratatamentul nu ne dădea speranțe de însănătoșire.

Internarea permanentă s-a produs când viața îi devenise o povară. N-o puteam lăsa să sufere acasă fără să fim în stare s-o ajutăm cumva. În spital se găsesc mereu soluții pentru astfel de situații. Puteam să ne luăm rămas bun fără frică și fără grabă. Continuam să-i vorbesc. Acesta devenise marele nostru câștig. Îi vorbeam întruna, umplându-i inima cu vocea mea...

O altă Reflecție:

A murit...

A fost internată o lună și un pic. Eram în primii ani de rezidențiat și ea a fost una dintre primele paciente a căror responsabilitate am avut-o. Ca parte a unei echipe experimentate, datoria mea era să verific frecvent starea pacientei și să informez medicii seniori în cazul în care ar fi apărut probleme.

Pe parcursul internării, am abordat fiecare problemă pe măsură ce apărea, i-am alinat durerea și respirația. Recăpătase pofta de mâncare. Voia feluri diferite la fiecare masă, iar medicii mai în vârstă mi-au spus că, în starea ei, să poată să-și imagineze o masă cu atâta entuziasm depășea orice miracol. Cu toate acestea, nu i-am putut oferi o soluție pentru insomnie. Nu a scăzut semnificativ în greutate, iar înfățișarea i-a rămas neschimbată. Semnele vitale au fost mereu în limitele acceptabile. Distresul manifestat în timpul primei internări a scăzut rapid. Totul părea să meargă bine. Ca tânăr medic, fără

prea multă experiență, începusem, și eu, să sper că lucrurile merg în direcția bună.

Le spunea celor dragi și celor din jurul ei: „Lăsați-mă să plec, vă rog, nu mă țineți în viață cu forța!” Când mi-a spus mie aceste lucruri, am simțit că nu mai pot gândi. Trebuia să-i fi răspuns cumva. După o vreme, am formulat cel mai logic răspuns de care am fost în stare: „Nu vă faceți griji cu astfel de gânduri! Vom face tot ce se poate pentru ca dumneavoastră să fiți bine. Nu trebuie să trăiți ca și cum ați fi forțată să o faceți!”

Trebuia să ne facem datoria. Și asta făceam. Scopul nostru era să o menținem în viață cât de mult era cu putință. Coopera excelent. Își lua medicamentele la timp și urma recomandările noastre întocmai. Am reușit să-i oferim o lună în dar alături de cei dragi. Au fost mulțumiți și fericiți cu acest act final, când și cum s-a produs.

M-am întors la spital, într-o noapte, târziu. Nu era garda mea. După ce am trecut prin cabinet să-mi iau o carte uitată, am simțit nevoia să intru la pacienta mea. Dimineață arăta bine. Cu toate acestea, simțeam că

trebuia să o văd numaidecât. Cineva din interiorul meu mă împingea într-acolo.

Vorbele și gândurile erau amestecate. Familia era în jurul ei. Fiica ei vorbea întruna. Palid, soțul ședea pe scaunul de lângă pat, ținându-se de cap. Scena m-a tulburat de cum am deschis ușa. M-am simțit ca o intrusă. Cu toate acestea, m-am apropiat de patul bolnavei. Am întins mâna să-i verific pulsul. Apoi, încet, am ridicat privirea spre fața ei. În răstimpuri, zâmbea ușor. La un moment dat, mi-a oferit și mie un zâmbet. M-am simțit apreciată. O tristețe adâncă m-a copleșit. Cât aș fi vrut s-o putem menține în viață mult mai mult timp!

Aveam de învățat cum să fac față neputinței care mă cuprinsese în fața morții. Se cuvenea să ies, să las familia să-și ia rămas bun în intimitate. I-am mângâiat ușor mâna. Am reușit să-mi desenez un zâmbet forțat pe chip.

În timp ce ieșeam, am mai privit-o în ochi pentru ultima oară. Era important pentru mine ce aveam să văd acolo. Frica din ochii ei dispăruse. În sfârșit, se preda

somnului. Câteva ore mai târziu, avea să cadă în somnul etern.

A fost primul pacient pe care l-am pierdut.

Am învățat multe din acest caz, inclusiv cum să transmit știri proaste pacienților. Să le anticipez reacțiile și cum să vorbesc cu ceilalți membri ai familiei.

Aveam în față timpul care să-mi permită să-mi extind cunoștințele... Sau cel puțin așa voiam să cred!

8. A DONA SAU A IERTA*

Când mă uit în urmă la ceea ce s-a întâmplat, îmi dau seama că fiecare eveniment are logica lui. Mă întorc în timp, dar nu realizez cum a început totul exact.

Poate că ar fi mai bine, totuși, să prind povestea de un capăt. Oricare. Să derulez, mai apoi, așa cum va dori să se așeze.

Primesc oaspeți care vin din străinătate, majoritatea dintre ei sunt turiști tineri. Își trimit cererile prin intermediul unui site, *Couchsurfing*. O prietenă de-a mea a început să primească turiști puțin după mine, folosind același sistem. Una dintre primele cereri pe care le-a onorat a fost cea a unei tinere din Iran. Interesant era faptul că fata nu venea direct din Iran. Locuia în Turcia de

* În limba turcă, *a dona* și *a ierta* sunt exprimate printr-un singur cuvânt, „bağışlamak”, iar opusul este „bağışlamamak”, ceea ce ne îndreptățește trimiterea literară.

ceva vreme și folosea sistemul despre care vă povestesc pentru a vedea și alte locuri în afara orașului în care se afla. M-am dus și eu cu ele la cină. Tânăra avea o poveste cu adevărat ieșită din comun.

Fusese nevoită să fugă din Iran.

Sora ei, cumnatul și cei doi nepoți aleseseră țara noastră mai demult, așa că a decis să li se alăture. Locuiau acum împreună. Când familia ei a plecat în Australia, ca refugiați, ea a rămas singură. Clar, avea nevoie de un loc unde să se simtă în siguranță. Își pusese în cap să imigreze. Voia să meargă după sora ei.

S-a apropiat foarte repede de prietena mea. S-a și decis imediat unde va locui pentru un timp. I s-a găsit un loc de muncă; putea preda limba engleză acolo. Toți prietenii noștri i-au arătat o afecțiune deosebită. O considerau ca pe propria lor soră. Toți am îndrăgit-o mult. Era atât de blândă încât era imposibil să n-o iubești.

Mai târziu, am aflat că se știa și cu alți străini din oraș. Se crease o comunitate solidară. Rezultat firesc al oricărei minorități dintr-un mare oraș. Ne-a invitat pe

mine și pe prietena mea în noua ei locuință. Voia să ne cunoaștem mai bine, să-i întâlnim și pe ceilalți străini cu care se împăca bine.

Nu a fost prea complicat să găsim adresa. Era o casă mare în care locuiau mai multe persoane din țări diferite. M-am gândit imediat la cât de greu ar fi putut să le fie. Locul era modest și, categoric, nimeni nu era prea înstărit pe-acolo. N-am spus nimic. Ne-am salutat cu cei prezenți și ne-am așezat la un ceai, la masa din bucătărie. Lângă mine era o doamnă în vârstă. Din vorbă în vorbă, am înțeles că era americană. M-a întrebat ce lucrez. I-am spus că sunt medic la spitalul universitar. A devenit și mai interesată de mine după mica mea prezentare. „Cunoașteți pe cineva care face transplant de rinichi?” Am crezut că întrebarea venea, posibil, din rațiuni medicale. Poate avea insuficiență renală, poate făcea dializă? I-am spus că sunt doi chirurghi foarte buni care se specializaseră în astfel de grefe. Nu mi-a trecut nicio secundă prin minte motivul real al interesului ei: „Credeti că mi-ar lua un rinichi?” Am crezut că nu înțeleg bine ce aud. Am mai

întrebat o dată la ce făcea referire. A spus de câteva ori: „Vreau să donez un rinichi”. I-am spus că nu e nevoie să se întâlnească cu chirurgii. Era destul să vină la centrul nostru de transplant și să completeze niște documente. Noi i-am fi oferit un card de donator și... Mi-a retezat-o ferm: „Nu după ce o să mor. Acum, cât sunt în viață.”

Lucrase zece ani ca învățătoare în China. De acolo venise în Turcia. Adoptase un copil. Cât a stat în China, fiul adoptiv se căsătorise. Avea și un nepot de la el. După ce crescuse băiatul, a simțit că e timpul să plece și să-i lase, liniștiți, cu viața lor. Nu mi-a spus nimic despre ce trăise în America, înainte de a se lansa într-un proiect așa de radical. N-am vrut să par insistentă ori nepoliticoasă în vreun fel sau altul. M-am mulțumit doar cu ce-mi povestea ea. A încercat să-și doneze un rinichi și în China. Acolo fusese refuzată din pricina vârstei. Avea 70 de ani. „Spuneți-mi, vă rog, în țara dumneavoastră s-ar încumeta colegii să-mi facă această intervenție chirurgicală?”

I-am explicat, cât am putut de limpede, că nu vârsta era principala problemă, ci alte obstacole. Ne-am

retras pentru a discuta în liniște. Se gândea de multă vreme să doneze un rinichi. Era în vârstă, ea avea doi și credea că s-ar fi descurcat și cu un singur rinichi. Lista de așteptare era atât de lungă și, dacă ar fi putut fi de folos cuiva, n-ar fi stat o clipă pe gânduri. Am privit-o atent. Era foarte serioasă. I-am spus că era minunat faptul că avea doi rinichi. Că ar fi trebuit să se bucure pentru asta. Nu se știe niciodată când se putea îmbolnăvi de ceva grav și cei doi rinichi ar fi fost bine să fie la locul lor.

„Nu am probleme de sănătate. Am fost foarte sănătoasă până la această vârstă și știu că nu mă voi îmbolnăvi nici de acum încolo. În plus, sunt gata să îmi asum acest risc” mi-a răspuns ea.

Cunoștințele mele pe acest subiect se bazau doar pe conversațiile cu alți prieteni și colegi. Aveau câteva povești într-adevăr interesante despre donatori și beneficiari de organe. Regula pe care o reținusem era foarte clară: cu excepția rudelor, nimeni altcineva nu era acceptat pentru donarea de rinichi. Știam că această regulă era aplicată strict ca o măsură de precauție.

Vânzarea de organe este ilegală și legea protejează individul de orice abuz. I-am spus că peste lege nu se putea trece. Da, vârsta nu era un obstacol atâta timp cât sănătatea ei era bună, dar limitările legislative erau fundamentale. „Nu vreau să știu unde o să-mi ajungă rinichiul.” Consecventă în ideea ei, a adăugat: „Să mi se facă testele necesare, să se verifice lista și să dea rinichiul meu persoanei cele mai potrivite. Trebuie să înțelegeți, doamna doctor, că este dorința mea cea mai mare, dintotdeauna!”

I-am spus că înțelegeam și că, dacă ar fi fost după mine, aș fi ajutat-o să-și împlinească dorința. Ochii îi străluceau, ascultându-mă. Mi-am sunat imediat colegul pentru a-l întreba ce părere are. La început, a fost la fel de nedumerit ca și mine. Nu pricepea dorința acestei femei. Îmi spunea mie tot ceea ce-i spusese eu ei. Era o situație ieșită din comun. Femeia, foarte convingătoare, voia să doneze fără să cunoască beneficiarul. Acest lucru nu ar fi eliminat orice suspiciune? Nu a răspuns imediat. Era clar că se gândea la toate aspectele. Mi-a spus atunci că va prezenta cazul comisiei de etică. Dacă acest for

accepta, atunci discuția putea fi reluată. I-am rezumat doamnei conversația. Entuziasmul ei m-a năucit: „Deci, există speranță!”

M-a rugat să o fac și i-am și promis că-i voi fi alături. Că vom merge împreună la Direcția de Sănătate. Nu vorbea turcește și s-ar fi făcut greu înțeleasă acolo. Realiza complexitatea situației și o îngrijora faptul că nu ar fi putut-o prezenta corect. Eu am pus întrebări suplimentare ca să înțeleg bine despre ce era vorba, dar numai acolo unde limba chiar ar fi fost un obstacol! Să o ia de la capăt cu oamenii ăia, exclus. Am stabilit o întâlnire în fața Direcției de Sănătate, într-una din zilele săptămânii care avea să înceapă. Dorința ei i-a lăsat pe toți muți de uimire. Discuțiile și nedumeririle se repetau la indigo. A completat formularul, l-am semnat și eu ca martor. Și-a primit cardul de donator.

„E suficient să faceți o cerere” i se spusese. Își asuma o mare responsabilitate. Am tradus fiecare cuvânt și în engleză. Avea deplină încredere în mine. Mi-a mulțumit de nenumărate ori. Era fericită. Realmente, fericită. O înțelesesem perfect. A semnat documentele. De-acum,

nu aveam decât să așteptăm. I-am propus o întâlnire cu colegul meu, chirurgul. Ca medic, știam cât de mult însemna să-l cunoască. Lucrurile s-au înlănțuit: acordul Ministerului Sănătății, testele de compatibilitate cu posibili beneficiari din listă, selectarea pacientului cu șansele cele mai mari de compatibilitate, pregătirile pentru operație.

Am vizitat-o după intervenție. Voiam să-i cunosc starea și să știe că-i rămăsesem alături. Gândul că își alesese acest scop cu un motiv anume nu-mi dădea pace, dar nici nu îndrăzneam să întreb. Așteptam momentul în care, dacă ar fi găsit potrivit, s-ar fi destăinuit. Era un om sănătos care alesese să treacă printr-o intervenție chirurgicală majoră. De ce oare? M-am apropiat ușor. A fost tare bucuroasă să mă vadă. Aflase că rinichiul ei se afla acum în pacientul din salonul alăturat. Voia să-l vadă, să știe dacă e bine, dacă urinează, dacă... O dorea tăietura, primea calmante puternice. Nu regreta nimic. Ea era bine. Dar el? Primitorul era bine?

Am liniștit-o spunând că mă duc să-i aduc vești. Era vorba despre un bărbat în vârstă de 60 de ani, care

venea dintr-un sat mic și își câștiga viața din agricultură. Când am intrat în salonul lui, fiica sa era acolo. M-am prezentat ca prietenă a donatorului care îi transmitea sănătate și voia să se asigure că lucrurile mergeau bine. Nu o puteau vizita, dar voiau să-i transmită, la rândul lor, că-i sunt recunoscători. Fusese salvat de dializă. După foarte mulți ani, urina singur. Aproape că nu mai sperase. Diabetul nu-i permitea să consume dulciuri și i-au transmis ei, prin mine, o cutie cu bomboane: „Dacă doamna din America are voie, sperăm să se bucure de ele și să le mănânce cu multă poftă!”

Chirurgul confirmase. Testele de compatibilitate arătau un scor foarte ridicat. Părea că fusese rinichiul propriu pe care îl recuperase. Donatoarea urma să fie externată în câteva zile. Am intrat din nou în salonul ei, cu toate veștile bune așezate victorios pe cutia de bomboane. Și totuși, chipul ei s-a umbrit puțin: „Mi-aș fi dorit să fi fost dat cuiva mai tânăr; rinichiul meu ar fi fost util mult mai mult timp”. I-am explicat cât de mult conta o compatibilitate strânsă și că a fost aleasă persoana cea mai potrivită. Mă îngrijora faptul că, după toate etapele

parcursă cu atât entuziasm, ea se blocase acum pe un detaliu neașteptat. Așa suntem noi, oamenii. Nu se întâmplă întotdeauna totul așa cum plănuim, mi-am spus în gând. Când cea mai mare dorință devine realitate, parcă ai fi vrut să fie un pic altfel.

Urma să se întoarcă în America. Nu-mi aduceam aminte să fi menționat asta. Am organizat o întâlnire cu toți prietenii mei: o cină de rămas bun. A acceptat cu încântare. Era doar cu două zile înaintea plecării. Erau zile aglomerate pentru ea. A fost ultima noastră întâlnire. I-am arătat mesajul pe care mi-l trimisese prietenul ei din America pe rețelele de socializare. Îmi mulțumea pentru grijă și suport. A emoționat-o profund. Așa a început să-mi povestească despre decizia de a se reîntoarce. Și multe altele.

Fusesse de acord ca, la bătrânețe, când vor rămâne singuri, să locuiască împreună cu prietenul ei din tinerețe. De fiecare dată, atunci când prietenul îi amintea: „Nu crezi că a sosit vremea?”, ea refuza. Până nu demult, nu i trecuse prin cap să se întoarcă. După operație, și-a dat

seama că vrea să meargă acasă, să fie cu el, așa cum plănuiseră. I-a spus și lui. Nu-i venea să creadă. Inițial, ea fusese convinsă că va rămâne în Turcia. După intervenția chirurgicală, a realizat că-i lipsește familia. Scopul pentru care venise în Turcia fusese atins. Nu mai avea nimic de făcut pe aici. Spunând toate acestea, lumina ochilor ei se înnora tot mai mult. Mi-a luat mâna, adăugând: „Nu aș fi putut face asta fără tine. Le-am spus tuturor, doar tu m-ai ascultat.”

Mă întrebam în sinea mea cum de mă prinsese atât de profund în povestea vieții ei. Țelul ei fusese motivul, cu siguranță. Nu puteam rămâne indiferentă în fața cuiva care mă făcea părtașă la visul lui. Mă simțeam întotdeauna datoare să pun umărul. Cred că viața fiecăruia din noi are vis declanșator. „Ați spus vorbele potrivite, persoanei potrivite.” Am răspuns eu întrebărilor amândurora. Era momentul să aflu ce generase planul ei de viață.

Cu ani în urmă, pe când era încă în America, urmărea un program de televiziune. A dat peste un interviu cu o învățătoare. Femeia nu știa nimic despre

transplantul de organe. Vorbea despre un elev care lipsise de la școală mai multe săptămâni. Fusese diagnosticat cu insuficiență renală, urma să facă dializă, fusese înscris pe o listă de așteptare pentru transplant renal. În unele cazuri, ar fi putut dura ani de zile până să avanseze în listă. Învățătoarea luase decizia imediată de a face testele de compatibilitate pentru a dona un rinichi copilului bolnav. A fost atât de impresionată de acea emisiune încât ajunsese să transforme gestul într-un scop al propriei vieți. Vorbea despre programele de conștientizare, despre modul în care ne putem ajuta unii pe alții. Mi se părea incredibil ce auzeam.

La scurt timp după plecarea ei, aveam să fiu mar-tora unei istorisiri la fel de tulburătoare. Una din pacien-tele mele astmatice mi-a povestit despre boala ei renală cronică.

Fusese diagnosticată cu insuficiență renală la vârsta de douăzeci de ani. La acea vreme, era o femeie tânără, proaspăt căsătorită care avea toată viața înainte și nu-și putea imagina că ar fi putut avea probleme de

sănătate prea complicate. Găsea diverse scuze pentru oboseala ei cronică. În cele din urmă, a decis să meargă la doctor și să se confrunte cu adevărul. Avea boală renală în stadiul incipient. Atunci, dializa i-a fost prezentată ca un soi de ultimă frontieră, dar i s-a prescris o lungă listă de lucruri de îndeplinit pentru a evita stadiul final al bolii. În fața unei astfel de amenințări, ea a ales prudența. Consuma doar atâta proteină cât i se recomandase, calcula cu meticulozitate tot ce mânca pentru a-și menține echilibrul fragil. Fără excese de apă sau de sare! Ar fi fost dispusă să-și trăiască întreaga viață foarte precaut, numai să nu ajungă la dializă. Mi-a povestit despre familie. Părinții ei, încă în viață și sănătoși, cele trei surori și un frate apropiat de vârsta ei formau o familie mare, gata să se sprijine unii pe ceilalți, în orice împrejurare. O astfel de familie era o adevărată binecuvântare. Mai ales pentru soțul ei, care rămăsese orfan de la o vârstă fragedă. Trăiau uniți și se bazau unii pe alții. O descriuse ca perfectă chiar pacienta mea: „Fiecare completează ceea ce lipsește celorlalți.”

În stadiile incipiente ale bolii, sora mai mare a venit să o vadă. „Nu-ți face griji, îți voi da unul dintre rinichi mei dacă va fi nevoie!” A fost suficient pentru ea să-și audă sora rostind aceste cuvinte. Din clipa aceea, s-a simțit foarte puternică. Sora ei a transmis apoi întregii familii hotărârea luată ca definitivă și irevocabilă, iar răspunsul lor a fost pe măsură: „Rinichiul tău, sora ta, decizia ta.”

Timp de aproape douăzeci de ani, ea și-a gestionat condiția patologică prin dietă și medicamente. Medicii au numit această realizare a ei drept un miracol. Controalele de la fiecare trei luni nu arătau modificări. Dar, la un moment dat, din cauza dificultăților financiare, a trebuit să meargă din nou la lucru. Dacă ar fi putut anticipa prețul pe care avea să-l plătească, cu siguranță ar fi căutat alte soluții pentru susținerea cheltuielilor gospodărești.

Condițiile de lucru i-au dat stilul de viață peste cap. Oboseala și stresul îi clătinaseră echilibrul. Medicul ei își schimbase discursul. Trecuse de la încurajări la avertismente.

La ultimul control, a anunțat-o că aveau de programat prima dializă sau un transplant de rinichi. „Rinichiul, singurul lucru de care avem nevoie, este pregătit” i-a spus ea, sigură pe sine, și a plecat acasă ca să se pregătească.

Și-a sunat sora care-i promisese un rinichi. „Nu pot face asta, draga mea” a fost răspunsul primit. Ei i s-a părut că nu auzise bine. Sora era foarte serioasă, nu avea de ce și cum să insiste. Și-a sunat tatăl și l-a rugat să vorbească cu ceilalți frați. O săptămână mai târziu, tatăl adusesse răspunsul: „Fata mea, surorile tale și fratele nu sunt dispuși să doneze rinichi”. Lumea ei s-a prăbușit. La internare, valorile examenului de sânge descriau o stare generală precară. Medicul i-a spus că deja erau contra cronometru și o decizie trebuia luată numaidecât.

Nu uitase niciodată zilele acelea. Câțiva prieteni, soțul și rudele lui îi fuseseră alături, dar, timp de zece zile cât fusese internată, nimeni din familia ei nu a fost să o vadă. „Ce am făcut să merit asta?” își chinuia ea mintea. Simțea că înnebunește.

Când și-a zărit sora în pragul salonului, s-a bucurat ca un copil. Nu conta vârsta pe care o avea. Dorea doar afecțiune. Afecțiunea alor ei. Nimic mai mult.

Sora s-a așezat stingher pe marginea patului ei și i-a spus: „Am venit să îmi cer iertare. Vom face un pelerinaj pentru tine”. Nu a putut să scoată un sunet. Doar a privit-o cu o uimire mută, și atât.

Familia continua să se întâlnească, dar nimic nu a mai fost la fel. Ea făcea acum dializă și încerca să rămână în viață. Așa s-au și intersectat drumurile noastre. Mi-a fost trimisă cu un astm sever care nu răspundea la tratament. În urma evaluării, i-am propus un plan terapeutic și am luat-o sub observație. După o vreme, astmul ei s-a calmat, fapt ce o încuraja să spere la transplant. S-a înscris, din nou, în lunga listă de așteptare.

În timpul uneia dintre vizitele medicale, îmi spusese că soțul ar fi vrut să-i doneze un rinichi, dar nu s-a putut realiza compatibilitatea tisulară. A menționat până și conceptul de don încrucișat: „Adică, poți primi un rinichi de la un străin, iar una dintre rudele tale donează

un rinichi pacientului familiei acelei persoane.” S-au înscris și pe tipul acesta de listă.

Un an mai târziu, soțul ei a fost sunat și a fost întrebat dacă își menținea decizia. Soțul fusese sunat, nu ea. Nu mai voiau și alte dezamăgiri.

Îi fusese foarte teamă de dializă. Tratamentul îi deschisese, însă, ușa către o altă lume, complet necunoscută. Se simțea ca într-o familie printre pacienții programați în aceeași zi cu ea. Medicul ei îmi era o prietenă foarte apropiată. Pacienta noastră comună ne-a invitat pe amândouă la o cină în compania prietenelor ei de la centrul de dializă. Invitația a fost făcută atât de sincer și de entuziast încât nu am putut-o refuza. „Golden Girls”, cum le-am numit eu în timpul cinei, se înțelegeau de minune. Porțiile și felurile alese se transformaseră într-un joc amuzant. Dacă nu aș fi fost de față, poate nici n-aș fi crezut că o viață plină de restricții poate fi privită cu un șuvoi de zâmbete schimbate cu îndrăzneală. „Am mai mâncat asta înainte?”, se jucau ele cu meniul. Se întorceau spre doctorița lor și întrebau: „Ce-ar fi dacă am mânca și noi așa ceva, sub supravegherea ta?”

„Ei bine, dacă vreți să mâncați, dați-i înainte! Oricum, mâine e zi de dializă!” venea răspunsul specialistului, în același ton.

Chelnerul ne-a recomandat suc de rodii, rețeta specială a casei. Am acceptat cu bucurie. Îl adoram. „Golden Girls”, în cor, au intervenit: „Noi nu putem bea, dar va fi minunat să te vedem pe tine bucurându-te atât de mult de ceva ce-ți place grozav!” După antreuri, s-au privit, apoi au început să scoțoească după medicamente prin poșete. „E momentul pastiluței protectoare. Până la felul doi o să-și facă efectul.” Erau adorabile! Amuzante. Tonice. Trăiau clipa cu mare bucurie. A fost o cină memorabilă.

Ne-a povestit în seara aceea despre ultima vizită a surorii care-i promisese un rinichi și care, când treaba a devenit serioasă, s-a răzgândit. A servit-o cu ceai, protejându-și atent brațul cu branula. Nu au vorbit despre boală. Au schimbat câteva generalități. Sora ei era cam grăbită. „Uite, îți las un număr de telefon. Trimite toate

covoarele la curățat! Cele din bucătărie sunt foarte murdare. Plătesc eu." Vorbele acelea au rănit-o cumplit.

„Dragă soră, eu mă lupt să trăiesc cu o boală gravă, iar tu-mi vorbești despre covoare?! Să fie murdare!” Nu își amintea cum a plecat de acasă sau cum ajunsese în acel cartier. Se pare că își pierduse cunoștința la un moment dat. Din fericire, o femeie amabilă a găsit-o și i-a acordat sprijin. L-a sunat pe soț să vină după ea, dar nu l-a mai așteptat. Simțea că este aproape de casă și a pornit, lăsându-se purtată de pași. S-a trezit, brusc, în fața propriei case.

Nu-și putea explica cum de se întâmplaseră toate astea. Pesemne că erau emoțiile strânse de-a lungul anilor, sentimente ascunse de toată lumea, ca să nu supere pe nimeni.

După acest incident, s-a simțit eliberată. A rupt legăturile cu sora ei și a încheiat orice tristețe care venea dinspre trecut.

„Ne e poftă de ceva dulce, doamna doctor!” a introdus ea ideea că ar trebui să ne gândim și la un desert.

A continuat apoi, cu un pic de amărăciune: „Înțeleg că toate greutățile astea m-au copleșit. Dar o promisiune trebuie respectată. Nu pot accepta să mi se spună că nu a fost o promisiune sau că mi s-a părut mie. Dacă ar fi spus de la început «nu am destul curaj pentru așa ceva» sau «mă tem să nu mă îmbolnăvesc într-o zi și atunci un rinichi nu va fi suficient nici pentru mine» aș fi înțeles.”

Nu putea ierta nici după atâția ani. Era evident.

Suferise prea mult. Avea nevoie să-și regăsească măcar o parte din echilibrul interior. Spera ca donatorul ei să fie în viață și să fie un om bun.

Vedea semne în toate întâmplările prin care trecuse: „Cred că există un motiv în spatele a tot ceea ce am trăit.”

Cu siguranță, aceste povești, în care viețile celor care donează și ale celor care nu o fac se împletesc, nu au fost trăite în zadar și nu au fost spuse în zadar.

9. ÎN ULTIMUL MOMENT

Insistând asupra faptului că erau necesare examinări suplimentare, am avut o dimineață complicată. Știam că și el se afla în aceeași situație. Am pregătit micul dejun.

Fugisem să iau câțiva *simiți* proaspeți, niște covrigi turcești, tradiționali, cu susan, de la brutăria din colț. El le-a simțit mirosul de cum a intrat în bucătărie. Multă vreme, găsisem tot felul de scuze ca să nu stăm la masă împreună. Acum avea dreptate. La analize trebuia să fi mers pe burta goală. Nu mă gândisem. Am strâns masa în liniște. Trebuia să fac ceva. Orice. Simțeam că m-aș fi prăbușit în clipa în care m-aș fi oprit.

Când a spus „Hai să mergem!”, eram deja pregătită să ieșim.

Ne-am urcat în mașină. De obicei, nu vorbeam pe drum, dar, în dimineața aceea, tăcerea era de nesuportat. „O să vezi, totul va fi bine” m-am trezit vorbind. A

mormăit stins: „Mm-hmm”. Nu am știut ce aș putea să mai spun, așa că am tăcut până la spital. Am oprit în parcare la ieșirea din spital. Plata se făcea la ieșire; nici noi nu puteam ști cât vom sta. Speram să nu fie prea mult. Era frig. Mă temeam de vremea rece și de cum se puteau complica lucrurile. Trecuse mult timp de când nu ne mai îngrijisem unul pe celălalt. El se purta cu răceala caracteristică nopților din anotimpurile mohorâte. Știam din experiență că, dacă aș fi încercat o împăcare, nu aș fi făcut decât să înrăutățesc totul.

Aseară, pe când plecam de la Urgențe, voia să știe numele celor mai experimentați medici. Ne-a fost recomandat cineva și ne-am dus direct la cabinetul acestuia. Avea câțiva pacienți înaintea noastră și a trebuit să așteptăm.

Am intrat, în sfârșit. Mă uitam insistent la medicul care examina radiografia toracică, făcută noaptea trecută. Încercam să-i surprind un indiciu cât de mic pe chip. Zadarnic. Calmul său mi-a dat un pic mai multă energie. Mi-am mutat privirea asupra soțului meu. Privirile

noastre nu s-au încrucișat nici măcar o clipă. Se foia ușor pe scaun. Doctorul i-a simțit neliniștea, ca și mine de altfel. A început prin a vorbi despre lucrurile bune.

„Este inutil să facem presupuneri înainte de a avea toate datele. Pornim imediat testele. Nu ați mâncat, nu-i așa?”

Era bine că nu luasem micul dejun. Altminteri, ar fi trebuit să mai așteptăm o zi.

Ce a urmat s-a întâmplat ca sub un vâl de ceață. Am mers acolo unde ne-au trimis și am făcut tot ce ni s-a spus să facem. Golul dintre noi se adâncea și mai mult. Nu le-am spus copiilor. Deși nu stabilisem prin viu grai, ne purtam de parcă am fi convenit să nu vorbim despre boală decât după ce totul s-ar fi rezolvat.

Nu mă puteam apropia de el. Nu doar pentru a-l consola, dar și spre binele meu.

Ne respingeam constant, fără să realizăm cât de mult se lărgise spațiul dintre noi.

Ne-am îndreptat din nou spre cabinetul doctorului. Avea să ne interpreteze rezultatele testelor. Pe

măsură ce înaintam pe coridor, genunchii nu mă mai ascultau. Am vrut să-l iau de braț. Mi-am înfrânat gestul. Eram sigură că m-ar fi certat în fața oamenilor și că m-ar fi umilit, trăgându-și brațul înapoi.

Avea cancer pulmonar. Aceasta era vestea proastă. Vestea bună era că avea șansa unei intervenții chirurgicale. Nu știam cât de mare era șansa aceasta, dar atitudinea optimistă a doctorului ne-a dat curaj. Dintre două rele, o alegi pe cea mai puțin rea...

Au început pregătirile pentru operație. Nu a vrut să rămân în spital. Eu însămi treceam prin chinuri cumplite. Nu știam cât mai puteam trăi în toată această înstrăinare.

În dimineața despre care vreau să povestesc, am pregătit mâncare și m-am dus la spital. Nu era în patul lui. Mi-a trecut prin minte tot ce putea fi mai rău. Am simțit cum mă aprind la față. Că sunt la un pas de leșin. Colegul de salon m-a liniștit: „Nu vă faceți griji, doamnă, s-a dus să-l vadă pe domnul doctor.”

L-am rugat să-i transmită că mă duc la cafenea să beau un ceai.

Pe pilot automat, m-am apucat să strâng paharele de carton mototolite, semințele de susan și hârtiile de la simiți, împrăștiate pe masa pe care o alesesem. Am aruncat totul în primul coș, m-am întors și m-am așezat. Îmi trecuse cheful de a bea ceai, dar ștergeam în continuare masa, în locul băiatului care servea în cafenea. Era destul de aglomerat. Nu auzeam și nu vedeam pe nimeni. Nu aveam cu cine să vorbesc. Aveam un cumplit sentiment de vinovăție care-mi creștea nemăsurat singurătatea. Îngândurată, cu capul plecat, abia dacă am observat cum scaunul din fața mea era tras ușor înapoi. Când am ridicat privirea, nu mi-a venit să cred. Era el. Oare de când mă privea? Avea pe chip un zâmbet dincolo de cuvinte.

„Să înțeleg că nu mai au ceai? Hai să încercăm să obținem două cești bine preparate și aromate!” a spus. Am sărit în picioare și scaunul mi-a căzut în spate cu un zgomot puternic. El a continuat zâmbind: „Doamne, dă-râmi cafeneaua! O să-ți rupi ceva. Ceaiul nu fuge nicăieri!” Am cumpărat și un pachet de biscuiți mici, pătrați, numai buni pentru ceai. Știam că-i plăcea să-i savureze înmuiți în lichidul aromat și cald.

Și mie îmi plăcea... În vremurile noastre bune, râdeam de cei care nu puteau înmuia și mânca biscuiții fără să-i destrame. Pe atunci ne distram tare bine împreună... A înmuiat imediat primul biscuit în ceaiul fierbinte și l-a mâncat cu multă plăcere. A fost încântat să constate că se pricepea încă să păstreze intactă forma unui biscuit umed. A fost rândul meu. Îmi ieșise. Apoi am început să vorbim de-adevăratelea.

Urma să fie operat în câteva zile. Mi-a spus că-și luase o săptămână liberă înainte de intervenție. Nu înțelegeam de ce. Oare, după ce primise diagnosticul, tratamentul nu trebuia început cât mai repede cu putință?! Nu i-am spus nimic. Părea foarte hotărât.

Cât timp i-am împachetat lucrurile, așezat pe un scaun, el privea, tăcut, munții. De data aceasta, tăcerea țesea ceva bun între noi, iar eu savuram acest prea-bun cu nesaț. Am plecat din spital.

Ajunși acasă, ne-am adunat copiii și le-am spus prin ce trecea tatăl lor. Ne urmăreau perfect confuzi. Le destăinuiam cu blândețe un lucru atât de grav,

ținându-ne de mână. Nu ne mai văzuseră astfel de foarte multă vreme. Au bănuir că lucrurile puteau fi mai grave decât lăsam noi să se înțeleagă. Apoi s-au lăsat pradă primei mari emoții: părinții lor erau împreună și nu încetaseră să se iubească. Soțul meu îmi luase mâna între palmele lui și, în timp ce vorbea, mi-o mângâia ușor. Însemna enorm pentru mine. Pentru noi toți.

În acea seară, cina noastră a fost ca o sărbătoare. Mi-am demonstrat iscusința în bucătărie. I-am întrebat pe fiecare ce și-ar fi dorit să mănânce. Le plăcuseră întotdeauna chiftelele mele. Soțul meu a cerut să pregătească grătarul. Știa că îmi plăcea să le frig pe grătar.

Nu voiam să stea în fum. „Nu te las pe tine, dar pentru a-ți face pe plac, să-l rugăm pe băiat” am spus eu. Ideea i-a plăcut: „Hai, fiule, arată-ne dacă ai învățat să aprinzi un grătar de la tatăl tău!” Am vorbit mult în timpul acelei mese. Depănam tot felul de amintiri din viața noastră de până atunci. Doamne, ce frumoase fuseseră vacanțele pe când erau copiii mici! Acum, ne reproșau vesel micile lor gelozii de atunci. Suportaseră greu când, în joc, acordasem mai multă atenție copiilor altor rude.

Pentru prima oară după mult timp, am dormit în același pat. El fusese cel care plecase, el fusese cel care se întorsese.

Am vrut să-l îmbrățișez, dar, nu știu de ce, nu am putut. Și nici el nu a făcut-o. Când m-am trezit dimineața, mă ținea de mână și mă privea fără să clipească. Zâmbea. Voiam să știu motivul acestei schimbări totale.

În dimineața aceea, la spital, doctorul îi spusese: „Fii recunoscător pentru durerea care te-a adus la urgențe! Dacă nu s-ar fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat, ar fi putut fi prea târziu pentru tine”. I-a spus medicului că se certase cu soția. Pentru a se proteja, ea l-a împins puternic și el, în cădere, s-a lovit cu pieptul de marginea mesei. „Atunci îți datorezi viața soției tale” a conchis doctorul.

I-a cerut o săptămână să repare, să topească gheața dintre noi, să o înlocuiască cu amintiri noi, frumoase. Și a fost o săptămână superbă, într-adevăr! Am schimbat mici daruri, am făcut împreună lucruri de care obișnuiam să ne bucurăm odinioară, am petrecut timp cu copiii noștri. Am avut și momentele noastre de solitudine.

Uneori, pe stradă, mă jenam un pic. Doi oameni de vârsta noastră, mergând de mână și privindu-se ca doi tineri îndrăgostiți, putea părea un pic cam mult. Dar mi-a trecut repede: „Cui pasă? Să vorbească cine ce-o vrea”.

Am mers împreună la spital. Copiii au fost cu noi. Am însoțit targa până la ușa sălii de operație, ținându-i mâna strâns. L-am sărutat pe obraz și i-am șoptit ușor la ureche: „Te-am iubit întotdeauna. Ne vedem când ieși”. Pe când patul mobil trecea pragul, ne-a făcut cu mâna.

Operația reușise. A trebuit să rămână la terapie intensivă pentru câteva nopți. Chirurgical m-a lăsat să stau acolo, cu el. „Nu vreau să fiu eu cel care separă îndrăgostiții” mi-a spus, invitându-mă înăuntru. Personalul fusese instruit, nu doar să-mi permită prezența, ci să-mi și arate cu ce puteam fi eu de folos. Doctorul ne spusese că era bine să-i stimulăm tusea. Mă îngrijeau la rândul lor și pe mine. Primeam ceai și clipe de odihnă în care vegheau asupra noastră. Doctorul mă lăuda. Era convins că recuperarea rapidă se datora prezenței mele acolo.

Când tuburile au fost ridicate, am chemat îngrijitorul să mă ajute să-i schimb pijamaua. A vrut să se așeze

singur în scaunul cu roțile, dar nu i s-a permis. Privirile noastre se susțineau neconținut. Deodată, ochii i s-au dat peste cap. Am strigat cât am putut de tare. L-au reșezat pe pat și au început manevrele de resuscitare. M-au scos rapid pe coridor, în ciuda voinței mele. Habar n-am cât a durat. Când, în sfârșit, doctorul a ieșit, nu a mai fost nevoie de cuvinte. Expresia de pe chipul lui mi-a spus totul. Îmi pierdusem soțul. Nu puteam accepta. Nu aveam cum să-l fi pierdut după ce abia îl regăsisem. Am leșinat.

Făcuse un atac de cord. Nu pricepeam cum de-i cedase inima după o operație ce decursese fără probleme, după o terapie intensivă bine condusă și bine suportată.

Medicul însuși era cumplit de îndurerat. Nu se aștepta să-și piardă pacientul astfel. I-am ținut mâinile. Aș fi vrut să i le sărut, dar nu mi-a permis. „Voiam să știți că vă datorez fericirea mea din ultima săptămână petrecută împreună.” Am plecat. Nu voiam să mă vadă plângând.

Am plecat cu emoția femeii care s-a știut iubită ca în tinerețe. Și până în ultima clipă.

10. ZIUA ABSOLVIRII

La început, ai mei nu mi-au spus că tatăl meu fusese diagnosticat cu cancer.

Probabil au crezut că această veste ar fi prea grea pentru un copil în vârstă de opt ani, care era preocupat doar de micile răfuieli cu tovarășii săi de joacă.

Poate că și ei se simțeau zvârliți de colo colo, neavând habar de ceea ce-i aștepta. De câte ori îmi amintesc, re trăiesc cumva acea confuzie. Îmi fugea pământul de sub picioare și nu aveam de ce să mă prind. Nu știu dacă mi-am construit singur această stare care să fi descris cum am perceput eu situația. Nu vă pot spune sigur. Poate că memoria mea s-a clădit pe imagini și șoapte de pe la colțuri. Vedeam că părinții mei se duc des la spital. Că vorbeau cu bunica pe furiș. Că ea, bunica, avea deseori ochii în lacrimi.

Cam așa au fost acei ani din copilăria mea. Nu puteam rămâne neatins.

S-au întâmplat multe în doi ani. Un lucru e cert. Tata nu și-a pierdut niciodată simțul umorului și nici curajul de a lupta pentru viață. În pauzele dintre internări se juca cu mine. Îmi citea, îmi spunea povești și întâmplări din tinerețea lui și a mamei. Îmi împărtășea din visele lor și din emoțiile pe care le încercaseră de-a lungul timpului. Îmi întărea convingerea că eu eram un băiat de ispravă și că însemnam mult pentru el.

Gravase în mine toată existența lui ca profesor. Era toată acolo, în inima mea. Acum știu bine de ce a făcut asta. Îmi transferase ceva ce avea să mă însoțească toată viața. Așa am început să-mi doresc să învăț foarte bine la școală. Eram convins că dacă nu aș fi respectat acest legământ cu mine însumi, toată viața lor urma să eșueze. Știam că dorința mea de a fi tot mai bun însemna energie vitală pentru părinții mei. Oare nu chiar tatăl meu îmi verifica rezultatele școlare, prin mama, chiar și când nu era lângă mine?!

Eram mereu pe primul loc în inima lui. Nici boala nu-i schimbase prioritățile.

De fapt, ca să mă înțelegeți, am să vă povestesc despre ziua absolvirii.

Aveam zece ani. Îi spuseseam mamei, cu o seară înainte, că nu voiam să merg la ceremonie. Am simțit-o ușurată. Nu făcuseră pregătiri speciale. Toți din casă așteptau să vadă ce-mi doream eu și să meargă pe alegerea mea. Nu mai fusese de multă vreme vreo festivitate în casa noastră. De când cu spitalizarea tatălui meu și perioadele petrecute în terapie intensivă, o atmosferă de doliu domnea în fiecare colțișor.

Cu Ayça Abla vorbisem deja, cu o zi înainte. Așa cum se întâmplase adesea în ultimii doi ani, mai ales când mă întreba cum mă simțeam, avea un dar al ei de a mă face să vorbesc, de a scoate la suprafață lucruri tainice, la fel și acum. Îi dădeam mereu răspunsuri lungi la fiecare întrebare. I-am spus prin ce trecusem în ultima lună, cum l-am vizitat pe tatăl meu de mai multe ori înainte ca el să fie internat la terapie intensivă, cum mi-a vorbit puțin din curtea spitalului pe când era într-un scaun cu rotile și urma să primească un ser printr-un fir înfipt în mână, dar

că nu îl văzusem deloc în ultimele două săptămâni, din cauza interdicției stricte pentru copii de a intra în unitatea de terapie intensivă.

I-am spus și cât de mult îmi doream ca tata să mă vadă terminând școala elementară. Eram sigur că asta i-ar fi dat o putere grozavă. Cum am păstrat secret față de mama că știam că el nu se va mai întoarce la școală. Și, poate, nici acasă. „Suntem la capăt acum. Partea cea mai grea urmează să vină.” Am întrebat-o pe Ayça Abla cum puteam să-i spun mamei că nu voiam să merg la ceremonia de absolvire. Mi-era teamă că aș fi dezamăgit-o. Nu voiam să-i mai fac și alte probleme față de toate pe care le avea. Nu era drept pentru mama. Chiar la vârsta aceea, până și eu pricepeam că biata de ea încerca să le ducă pe toate și că era tare obosită.

M-a surprins când Ayça Abla mi-a spus că era o decizie bună și că, foarte sigur, alegerea mea urma să fie o mare ușurare pentru mămica. Ayça Abla mă mângâia ușor pe creștet, în timp ce-mi vorbea. De câte ori îmi atingea părul blond, un pic cam lung, ce-i drept, pentru un

băiat, simțeam cum mintea mea se limpezea. Îi reușise din nou.

Mama mă aștepta afară, în fața biroului. M-a privit în ochi. Făcea mereu așa când voia să știe exact ce simțeam, fără să pună prea multe întrebări. Eram ușurat. I-am transmis liniștea mea din priviri, dar tot nu i-am spus că nu aveam să merg la ceremonia de absolvire. Mi-a spus doar că eram prea matur pentru un copil de zece ani. N-am înțeles atunci dacă asta era o mândrie sau o tristețe. Acasă, m-am dus direct în camera mea și am luat o carte de pe raft, la întâmplare. Tatăl meu îmi formase obiceiul de a citi cu regularitate. Era ceva ce mă ajuta să văd alte lumi, durerile altor oameni.

După ce am citit cartea *Băieții străzii Pál*, de Ferenc Molnár, m-am gândit la Nemeček zile în șir. Îmi rotunjeam în minte concepte precum: curaj, devotament, disciplină, prietenie, solidaritate și sacrificiu de sine. Întâlnisem în lecturile mele o mulțime de copii care întâmpinaseră greutăți foarte mari. Nu făceam comparații, doar că-mi dădea curaj să știu că nu eram singurul copil din

lume care înfrunta atâta tristețe. Dacă povestea se întâmpla să aibă un final fericit, mă simțeam și eu în culmea fericirii. Începeam apoi să sper că tata se va face bine. Dar, pe măsură ce timpul trecea, energia mea se consuma și era nevoie să mă încăpățânez pentru a ține strâns de speranța asta a mea.

S-a întâmplat să aleg o carte cu aventuri frumoase. Mi-a prins bine, pentru că voiam să fug din lumea mea, învăluit în mirosul ciocolatei calde pe care mi-o adusese mama. Pe când mă bucuram de lumea nouă care se țesea în jurul meu, din litere și aburul lichidului cald, a început să mă mănânce nasul. Nu știam ce putea fi. Tata mai glumea despre astfel de lucruri și spunea că mama era superstițioasă atunci când refuza să treacă pe sub o scară. Cu asta eram de partea mamei. N-aș fi trecut vreodată pe sub scară! Mai știam și că, dacă te mânca palma stângă, aveai să primești bani în curând. Mâncatul nasului, cred, prezicea o ceartă. Puțin mai târziu, am aflat că, de fapt, aducea vești proaste...

Se instaurase un fel de rutină. Mama era tot timpul ocupată cu treaba și cu drumurile ei între spitale și casă. Mi se părea plictisitor și nu prea înțelegeam de ce auzeam câteodată că „era un lux”. Ce putea fi un lux în viața ei? Nu îndrăzneam să întreb. În noaptea aceea, a intrat, ca de obicei, să-mi spună noapte bună. I-am spus că nu voiam să merg la ceremonia de absolvire. M-a sărutat pe frunte, a spus: „Bine”. Și a ieșit din cameră. M-am foit toată noaptea. N-am putut să dorm. Îl aveam doar pe tata în cap. Cu el în minte am și ațipit într-un târziu. M-am trezit brusc, ca dintr-un coșmar. Diminețile de vineri îmi cam dădeau viața peste cap. Mama mergea devreme la spital. Uneori întârzia mult pe acolo. Rudele pacienților puteau rămâne mai mult timp pentru a le acorda bolnavilor sprijin și îngrijiri, alături de infirmieri. Eram destul de gelos. Într-un loc în care nu mi se permitea să fac un pas, mama mea, bunica și mătușa puteau merge fără probleme. Mie mi se părea că ele aveau un noroc grozav. Deveniseră mesageri între tata și mine. În vinerea aceea, am prins-o pe mama la ușă, chiar pe când se

pregătea să iasă. Îi scrisesem tatălui meu o scrisoare. Pusesem în plic și o vulpe din hârtie, împăturită după un model origami. Tremuram de emoție. Știam că tata își va aminti imediat de cuvintele *Micului Prinț* referitoare la îmblânzire și că avea să înțeleagă mesajul meu. M-a îmbrățișat și s-a aplecat să-mi miroasă părul. A făcut-o de parcă voia să-l absoarbă prin nări și să-l ducă cu ea. Am privit-o cum se îndepărta și o durere cumplită a început să-mi umble prin corp. Îmi simțeam inima scrijelită.

S-a întors acasă mult mai repede decât de obicei. Avea ochii roșii.

În dimineața aceea, doctorul îi ceruse să o vadă. Bunica și mătușa mea erau și ele acolo.

Medicul avea să le prezinte *evoluția situației*: metastază generalizată, greu de menținut un echilibru între terapia de susținere și tratamentul propriu-zis al bolii. Tata îi spusese că nu mai putea rezista durerilor, că era epuizat și că nu mai avea de ce să se agațe. Refuzase ventilația artificială cu un semn abia perceptibil din deget. Nu înțelegeam de ce mama îmi dădea toate acele

detalii. Ce voia să mă facă să înțeleg? Voia să mă gândesc la faptul că, în curând, tata nu va mai fi? Voia să mă împac cu asta? Ce voia, de fapt?

M-am pomenit strigând: „O să-l ajuți pe tata să moară?” Și am fugit în camera mea, fără să aștept răspunsul. A venit după mine, dar s-a oprit la ușa pe care o trântisem și a bătut ușor, așteptând. Nu voiam să intre. Timpul se scurgea greu. Pe de altă parte, eram disperat după prezența ei. Voiam să fi intrat fără permisiunea mea, să se așeze lângă mine pe pat și să-mi spună că totul va reveni la cum fusese până ieri. Gândul că putea pleca la spital fără mine mă îngrozea. Am sărit să-i deschid. Era în prag, nemișcată.

Mi-a căutat privirea și, ochi în ochi, a continuat stins: „Nu cred că avem altă alegere, Deniz. Trebuie să înțelegi. E foarte greu și pentru mine. Încerc să o accept ca pe respectarea ultimei lui dorințe. Altfel, cum crezi că aș mai putea trăi?” Ne-am îmbrățișat și am plâns împreună. Mi-am adunat toată puterea și am întrebat-o: „O să-l mai pot vedea măcar o dată?”

Mama m-a dus la spital. Bunica și mătușa mea intraseră înainte. Acum era rândul mamei mele. Doctorul a spus că timpul expirase. „Dar eu? Eu nu-l voi mai putea vedea?”

M-au dus în partea cealaltă a salonului. Priveam de acolo, prin peretele de sticlă. Tata zăcea în salonul acela mic, în pat, în spatele unei uși imense, tot din sticlă. Pieptul și umerii îi erau dezveliți. Mi-am amintit de zilele în care mergeam împreună să înotăm. Nu se schimbaseră prea mult. Arăta doar un pic mai obosit. I-au ridicat puțin căpătâiul patului. M-a putut vedea și el. Am primit, prin sticla ce ne separa, zâmbetul lui cald, învăluitor. Arăta ca și cum înotase prea mult și se prăbușise apoi pe nisip. Am schimbat între noi semnul nostru secret: indexul drept la tâmplă, apoi pe piept și, la sfârșit, îndreptat către mine, iar eu către el.

„Gândul meu, inima mea, ești tu...” În clipa aceea, am devenit bărbat.

Nu-mi amintesc cine m-a luat de acolo și ce s-a mai întâmplat.

A doua zi m-a găsit cu un plan de viață perfect. Aveam să fiu un copil bun, un prieten bun, un elev bun, o persoană bună și un tată bun, așa cum și-a dorit tatăl și profesorul meu, Ercan. Fiecare cuvânt din cele scrise mai sus avea să devină o busolă și o nestemată. Aveam un cufăr plin. Mi-au însoțit devenirea precum sunetul unui tezaur prin care-ți treci palmele ca să te bucuri de sunetul galbenilor. Averele mele erau toate în vorbele pe care tata le sădise în mine.

Mă îndrept, astăzi, cu mare încredere spre ceremonia de absolvire. Am terminat liceul. Am muncit din greu și până acum, iar cel mai mare vis al meu este să devin medic. Nu am nicio îndoială că voi intra la facultatea de medicină.

Viața mea va fi închinată oamenilor. Voi lucra, desigur, în unitatea de terapie intensivă.

Și voi sfida destinele implacabile!

Gândul meu, inima mea, tatăl meu...

CUVÂNT DE ÎNCHEIERE

Cartea adună poveștile de viață ale unora dintre pacienții mei.

Sunt povești pe care le-am strâns de-a lungul unei cariere profesionale. Am vrut să le aștern pe hârtie pentru a le prelungi cât mai mult viața.

Dacă vor fi uitați, suferința lor va fi fost zadarnică. Iar eu, eu nu pot îndura asta. Ceea ce am scris, prin lectură, intră în posesia cititorului. Sper să poată umple un gol, o emoție, un gând.

Am crezut de la început în proiectul acestei cărți și în oamenii pe care i-am întâlnit în drumul meu.

Tot ceea ce observă doctorul la un pacient „dificil”, rezistența și refuzul său de a-și accepta propriile nevoi și slăbiciuni, se înscrie în domeniul bolii ca o problemă în sine și poate afecta viața tuturor celor angajați în îngrijirea sa.

Dificultatea de a se supune autorității medicale ține de firea și de educația unui pacient. Trebuie să fim

atenți la toate aspectele care compun viața omului care vine să ne solicite ajutorul. Toate sunt importante: profesia, reputația, relațiile interpersonale. Bolnavul intră într-o nouă stare de conștientizare și are nevoie de un sprijin complex pentru a traversa perioadele de tratament și de convalescență. Elementele cele mai importante rămân ascultarea și înțelegerea. Doctorul este permanent dator să restabilească echilibrul pierdut. Neglijând acest aspect, se neglijează însăși calitatea actului medical oferit.

Mi-aș dori ca foarte tinerii mei colegi să înțeleagă că, așa cum spune Gadamer[†], echilibrul pacientului – și nu numai, nu se restabilește prin intervenție chirurgicală, ci, mai întâi, prin asumarea „riscurilor” psiho-sociale și soluționarea acestora.

[†] Hans-Georg Gadamer (1996). *Enigma sănătății, Arta vindecării în era științifică*, Editura Universității Stanford, pp. 55-56. (In memoriam Prof. Dr. Hasan Ünal Nalbantoğlu).

Göksel Altınışik (Ergur)

s-a născut în Ankara, în anul 1969.

Este specialist în boli pulmonare la Universitatea de Medicină din Pamukkale.

Autor consacrat, **Göksel Altınışik** ne-a oferit mai multe volume literare: culegerea de poeme *Singurătatea macului*, un prim volum de povestiri inspirat din cazuistica sa, *Atâta timp cât inimile noastre*

continuă să bată, urmate de volumele de proză scurtă: *Oglinda mov*, *Caietul roșu*; *Oamenii sunt ceea ce spun*; *Povestiri vii*, publicate de Lakin Yayınları.

Sunt scrieri în versuri și proză, inspirate din viața profesională, observații de zi cu zi ale unor situații cât se poate de reale și amprentate, sporadic, de metafora ficțiunii.

La volumul de versuri, *Cel mai dificil duel*, și la cel de povestiri, *Unul dinlăuntrul Celuilalt*, a colaborat cu soțul său, Ali Ergur, volume publicate la Mantis Yayınları.

Cea mai recentă lucrare a sa, *Pacienții COVID din spatele peretelui de sticlă*, bazată pe teza sa de master în sociologie, a apărut la editura Raskolnikov Kitap.

Göksel Altınışik (Ergur) apare în *Dicționarul Noii Literaturi Turce* și continuă să lucreze ca medic, scriitor și sociolog.